

Vnímání genderových stereotypů dětmi předškolního věku

Zuzana Maderová

Bakalářská práce
2011

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Zuzana MADEROVÁ**

Osobní číslo: **H08150**

Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Vnímání genderových stereotypů dětmi
předškolního věku**

Zásady pro vypracování:

Analýza literárních pramenů a zpracování teoretických východisek

Příprava výzkumu (výběr a charakteristika výzkumného souboru, stanovení cílů, výzkumných otázek, výběr metod výzkumu)

Provedení výzkumu

Zpracování a vyhodnocení výsledků výzkumu

Přijetí odpovídajících závěrů, doporučení pro praxi

Zpracování BP

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Hendl, J. Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. Praha: Portál, 2005.

ISBN 80-7367-040-2

CHRÁSKA, M. Úvod do výzkumu v pedagogice. Základy kvantitativně orientovaného výzkumu. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci ? Pedagogická fakulta, 2003.

ISBN 80-244-0765-5.

KARSTEN, H. Ženy ? muži. Praha: Portál, 2006.

ISBN 80-7367-145-X

OAKLEY, A. Pohlaví, gender a společnost. Praha: Portál, 2000.

ISBN 80-7178-403-6

RENZETTI, C.M.; CURRAN, D.J. Ženy, muži a společnost. Praha: Karolinum, 2003.

ISBN 80-246-0525-2

VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie. Praha: Portál, 2003.

ISBN 80-7178-308-0

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Eliška Zajitzová, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **25. ledna 2011**

Termín odevzdání bakalářské práce: **6. května 2011**

Ve Zlíně dne 25. ledna 2011

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užit své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 4. 5. 2011

Medimír Kuzan

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

V bakalářské práci mapuji vnímání genderových stereotypů dětmi předškolního věku a také zjišťuji, jaký postoj k této stereotypizaci zaujímají rodiče dětí a jejich učitelky. V teoretické části se zabývám vysvětlením základních pojmů z genderové problematiky, jako je pojem gender, feminita, maskulinita, genderová socializace, genderová role, genderová identita, genderové stereotypy a vývojové období předškolních dětí. V praktické části práce se věnuji metodologii kvantitativního a kvalitativního výzkumu, analýze a interpretaci získaných dat a zodpovězení výzkumných otázek.

Klíčová slova: gender, genderová socializace, genderová identita, genderové stereotypy, maskulinita, feminita, předškolní děti

ABSTRACT

In my bachelor thesis I map out the perception of gender stereotypes by preschool aged children and also find out what is the attitude to this stereotypisation of their parents and teachers. In the theoretical part I deal with the explanation of basic concepts from gender problems such as gender, femininity, masculinity, gender socialisation, gender roles, gender identity, gender stereotypes and development stages of preschool aged children. In the practical part I focus on the methodology of quantitative and qualitative research, the analysis and interpretation of the obtained data and on answering the research questions.

Keywords: gender, gender socialisation, gender identity, gender stereotypes, masculinity, femininity, preschool aged children

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych chtěla poděkovat Mgr. Elišce Zajitzové, PhD. za její odborné vedení, cenné rady a připomínky při mé práci, dále bych chtěla poděkovat pedagogům, dětem a jejich rodičům z MŠ ve Vizovicích, bez jejichž vstřícnosti a pomoci by se neuskutečnil můj výzkum a moje největší díky patří mé rodině a především synovi Matějovi, kteří mi po celou dobu mého studia vyjadřovali podporu, porozumění a měli se mnou trpělivost.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	13
1 GENDER	14
1.1 DEFINICE GENDER	14
1.2 MASKULINITA A FEMINITA	15
1.3 ZDROJE GENDEROVÉ SOCIALIZACE	17
1.3.1 Genderová socializace při narození	18
1.3.2 Rozdílný přístup ve výchově.....	18
1.3.3 Výběr hraček	19
1.4 GENDEROVÁ IDENTITA	20
1.4.1 Teorie identifikační	21
1.4.2 Teorie sociálního učení	21
1.4.3 Kognitivní vývojová teorie	22
1.4.4 Vytváření identity ve školním prostředí.....	22
1.5 GENDEROVÉ STEREOTYPY	23
1.5.1 Genderové stereotypní očekávání vůči děvčeti a ženě.....	24
1.5.2 Genderové stereotypní očekávání od chlapců a mužů	25
1.6 DÍTĚ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU V KONTEXTU GENDER PROBLEMATIKY	26
II PRAKTICKÁ ČÁST	27
2 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	28
2.1 CÍL VÝZKUMU	28
2.2 DÍLČÍ CÍLE	28
2.3 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	28
2.4 VÝZKUMNÝ VZOREK	29
2.5 PŘEDVÝZKUM	29
2.5.1 Metody předvýzkumu	30
2.5.2 Výzkumný vzorek	31
2.5.3 Shrnutí předvýzkumu	31
2.6 METODY VÝZKUMU A ZPRACOVÁNÍ DAT	32
2.6.1 Rozhovor	32
2.6.2 Dotazníkové šetření.....	33
3 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT	35
3.1 VÝSLEDKY ROZHOVORŮ S DĚTMI	35
3.2 VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ RODIČŮ	59
3.3 VÝSLEDKY ROZHOVORŮ S UČITELKAMI Z MŠ.....	70
3.4 ZODPOVĚZENÍ VÝZKUMNÝCH OTÁZEK	73
3.4.1 Jak jsou vnímány genderové stereotypy dětmi, jejich rodiči a učiteli?.....	73
3.4.2 Jsou děti ovlivňovány genderovým stereotypy při výběru hraček a činností?	74
3.4.3 Jak jsou rozděleny role v rodině a činnosti vykonávané v domácnosti?.....	75
ZÁVĚR	77
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	79

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	81
SEZNAM GRAFŮ.....	82
SEZNAM TABULEK.....	83
SEZNAM PŘÍLOH.....	85

ÚVOD

Gender je někdy chápán jako sociální pohlaví, tedy něco, co nám určuje naši roli ve společnosti, naše místo v hierarchii společnosti. Ač chceme nebo ne, vždycky to byli spíše muži, kteří stáli na vrcholu této hierarchie. Jsou to muži, kteří zastupují většinou vysoce postavené místo v zaměstnání, mají lepší finanční ohodnocení než ženy za stejnou práci. Pokud ženy chtějí uspět ve světě mužů, musí vyvinout mnohem větší úsilí a neustále dokazovat, že opravdu na tuto práci stačí. V pracovní oblasti se můžeme dokonce setkat s takovými názvy jako je „skleněný strop“ a „skleněný výtah“.¹ Ženy také patří do rizikovější skupiny, co se týče pracovní kariéry kvůli předpokládanému odchodu na rodičovskou dovolenou (98,7% žen se v roce 2007 podle ČSÚ podílí na péči o dítě, rodinu nebo domácnost)² či případné péči o dítě v době nemoci. A většinou jsou to také ženy, které jsou bohužel finančně závislé na svém partnerovi, obzvláště ty, které pečují o dítě.

V důsledku genderové nerovnosti na trhu práce a ve společnosti se také objevují genderové nerovnosti ve výši důchodů. Důvodem, proč tomu tak je, je ten, že ženy jako skupina odcházejí do důchodu dříve než muži, vydělávají až o čtvrtinu méně peněz, obvykle zastávají méně placenou práci a to se pak odráží na konečné výši penze. Zároveň se ženy většinou věnují neplacené práci jako je péče o dítě či blízkou osobu a častěji pracují na částečné úvazky. Výše penze se u nás vypočítává z příjmu a odpracované doby. A i když se např. péče o dítě započítává jako náhradní doba do doby pojištění, žena na tuto dobu opouští své zaměstnání a je u nich pozastaven profesní i platový příjem.

Ovšem tyto rozdíly nevidíme pouze v ekonomické oblasti. Další oblast, kde se setkáváme s problémem rozdělení rolí na maskulinní a feminní, je otázka péče o dítě. Podle Janebové

---

¹ „skleněný strop“ – odkazuje na neviditelnou bariéru, která omezuje pracovní mobilitu pracovníků směrem nahoru – jde především o ženy, rasové a etnické minority. Ženy se zde obvykle setkávají s diskriminací při přijímání a povyšování.

„skleněný výtah“ – mužům, kteří jsou zaměstnaní v pro ně atypickém povolání se dostává při přijímání přednostního zacházení a místo toho, aby naráželi na skleněný strop, tak se často vyvezou skleněným výtahem celou hierarchií takovéto profese.

Zdroj: RENZETTI, C. M., CURRAN, D. J. *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum, 2003, s. 282. ISBN 80-246-0525-2.

² Zdroj: *Ženy a muži v datech 2008*. s. 36 [online] Praha: ČSÚ, zveřejněno 18.12. 2008 [cit. 1. 5. 2011]. URL: <<http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/publ/1415-08-2008>>

(2006) jsou lidé v České republice poněkud konzervativní a podporují tradiční uspořádání v rodině, kdy je otec živitel rodiny a matka zastává péči o děti. A to se odráží hlavně v problematice porozvodové péče o dítě, kdy jsou naopak znevýhodňováni muži. Kubíčková (2003, in Janebová, 2006) tvrdí, že při rozvodu je pouze 7 % dětí svěřeno do péče otce, 2% dětí jsou svěřeny do střídavé péče a celých 90% dětí do péče matky. Podle Radimské (2005) soudy a sociální pracovníci vycházejí z rozšířených stereotypů, že matka nejvíce pečuje o dítě a tudíž má s dítětem nejsilnější citový vztah.

Nerovnosti se objevují také v dělbě práce v rodině. Hašková (2004, in Janebová, 2006) definuje domácí práce nejen jako praktické úkony, ale zahrnuje do ní i tzv. „mentální práci spojenou s prací v domácnosti“. Ta obnáší například rozdělování úkolů, které je potřeba vykonat nebo vysvětlování, jakým konkrétním způsobem lze co a kde udělat či obstarat. Většinou je to žena, která kromě toho, že chodí do zaměstnání jako muž, po příchodu domů nastupuje „druhou šichtu“, kdy obstarává potřeby domácnosti. Je to práce, která není placená, má nízkou prestiž a není nikdy hotová. Žena z ní nemá pocit uspokojení tak, jak ho zažívá muž například při vykachlíkování koupelny. Z výzkumů můžeme vyvodit, že Češi a Češky preferují tradiční pojetí genderových rolí v rodině. „V roce 2003 si 91% mužů a 89% žen myslelo, že hlavním úkolem muže je zajistit finančně svou rodinu, a 79% mužů a 78% žen se domnívalo, že péče o malé dítě je převážně úkolem ženy“ (Hašková, 2004, in Janebová, 2006, s. 25).

Velké nerovnosti mezi pohlavími se objevují i ve veřejné sféře. Pokud se podíváme do politiky, jsou to většinou muži, kdo za nás rozhoduje. Vláda se tento problém snaží napravit tím, že stanovuje kvóty, jak velké zastoupení žen má být v politice.

Také média v nás upevňují a vytvářejí stereotypní obraz ženy a její roli. Odevšad se na nás valí reklamy, které ukazují ženu jako někoho, kdo vytváří domácí pohodu a vytváří zázemí pro svou rodinu nebo vytváří sexuální symbol. Ženy jsou v reklamách ukazovány pouze jako milé, usměvavé, krásně vypadající, nejlépe sporně oblečené, vzhlížející k muži a jakoby neuměly do pěti napočítat. U mužů jsou naopak ukazovány jen ty vlastnosti, které vyzdvihují jeho typicky mužské rysy, tzn. fyzickou sílu, racionalitu, zájem o techniku.

V časopisech se také vyskytují dva proudy, které dávají návod k tomu, jak by měla vypadat správná žena. Jeden proud ukazuje ženu jako hospodyňku, jejíž jedinou náplní by měla být starostlivost o rodinu a domácnost a naopak ten druhý, který na jednu stranu učí ženy, aby byly krásné, sebevědomé a sexy, ale zároveň jim určují, jak by měly vypadat, což je pro ně

mnohdy nedosažitelné a tato frustrace může způsobovat až psychické poruchy jako je bulimie či anorexie. Časopisy pro muže zase posilují stereotypní představy o vlastnostech mužů, kteří by se podle nich měli zajímat především o rychlá auta, krásné ženy a kladou důraz na sílu a odvahu.

Při studování literatury k problematice genderu jsem se setkala i výsledky některých výzkumů, které byly na toto téma provedeny. Je to např. výzkum v rámci projektu Kombinace pracovního a rodinného života v perspektivě genderových vztahů, sociální a zaměstnavatelské politiky ČR, který provádělo oddělení Gender a sociologie Sociologického ústavu AV ČR. Také Karsten (2006) ve své knize uvádí výsledky Dannhauerova průzkumu mezi dětmi v jeslích a mateřských školách.

V mé teoretické části bych ráda objasnila základní pojmy, se kterými se setkáváme v problematice genderových stereotypů. S těmito stereotypy dítě začíná již od svého narození a to především v tom, jak jej rodiče už od malička oblékají (ať už se jedná o barvy nebo styl oblečení), jaké hračky jsou mu kupovány a také v přístupu ve výchově. A vzhledem k výše uvedenému je potřeba se zaměřit na ty nejmenší a to bylo také důvodem, proč jsem se rozhodla začít s výzkumem už u dětí předškolního věku. Cílem mé práce je zjistit, zda se ještě pořád můžeme v naší společnosti setkat s problémem genderových stereotypů a pokud ano, jak jsou tyto stereotypy vnímány dětmi v předškolním věku, do jaké míry jsou jimi ovlivněny a zda si děti toto rozdělení rolí dle pohlaví uvědomují. V souladu s cílem je v teoretické části nejprve pojednáváno o definici gender obecně pro objasnění tohoto pojmu, dále jsou vysvětleny pojmy maskulinita a feminita a rozdíly mezi nimi a jsou vyjmenovány a popsány zdroje genderové socializace, aby bylo lépe pochopeno, jakými způsoby se tyto stereotypy vytváří. Také je objasněn pojem genderová identita a teorie jejího vzniku, protože právě ta nám říká, zda se cítíme jako muži nebo ženy navzdory charakteristikám, které jsou jim přidělovány rolemi ve společnosti. V neposlední řadě je vysvětleno, co jsou to genderové stereotypy, k čemu tyto stereotypy slouží a s jakými stereotypy typickými pro ženy a muže se v naší společnosti setkáváme. Protože se tato práce zaměřuje na děti předškolního věku, je zde popsán psychologický vývoj dětí tohoto věku.

Praktická část se zabývá zmapováním vnímání genderových stereotypů dětmi předškolního věku, kdy tento obraz je dokreslován zjišťováním postojů rodičů a pedagogů vůči této stereotypizaci. K tomuto jsou použity metody kvalitativního i kvantitativního výzkumu jako je rozhovor s dětmi zaznamenaný do záznamového archu, strukturovaný rozhovor

s učitelkami z MŠ a dotazníkové šetření s rodiči dětí. Výzkumným vzorkem je 26 dětí, kdy z toho je 13 dívek a 13 chlapců, dále je to 26 rodičů těchto dětí a 2 učitelky MŠ.

Tato práce by měla pomoci získat informace o tom, jak naši nejmenší vnímají genderové stereotypy ve společnosti a díky dotazníkovému šetření rodičů a rozhovorů s učitelkami dětí bychom mohli zjistit také to, jakým způsobem a kým jsou tyto stereotypy u dětí vytvářeny a podporovány. Právě v chování a smýšlení dítěte se odráží především naše očekávání např. toho, jaké by měly být vlastnosti správných mužů a žen či jak bychom se měli oblékat, abychom byli v konformitě se svým okolím a pokud bychom chtěli tyto stereotypy alespoň trochu zmírnit, je potřeba začít již u dětí. A bez vědomostí o tom, na jaké oblasti by bylo vhodné se u dětí zaměřit, bude tento proces velmi zdlouhavý.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 GENDER

V kapitole 1 je pojednáváno o oblasti gender, kdy nejprve jsou vydefinovány pojmy gender, maskulinita a feminita, genderová identita, genderové stereotypy a závěr teoretické části je věnován popisu dítěti předškolního věku v kontextu s genderovou problematikou.

1.1 Definice gender

Tento pojem byl ve spojení s mužstvím a ženstvím poprvé použit v článku J. Moneye (1955). (Janošová, 2008)

Gender můžeme definovat jako pojem, který vyjadřuje, že vlastnosti a chování spojované s obrazem muže a ženy jsou formovány kulturou a společností (Velký sociologický slovník, 1996).

Podle Gjuričové (1997b, in Janošová, 2008, s. 40) je gender „pojem, který vyjadřuje rozdíly mezi muži a ženami, jejichž podstata spočívá v kulturních a sociálních vzorcích chování. Termín gender lze také přeložit jako sociální pohlaví.“

Tyto genderové rozdíly mají proměnlivý charakter a podoba genderu v každé společnosti je jiný. „U přírodních národů a ve společenstvích, které kladou silný důraz na tradici, jsou ve srovnání s naší společností proměny ženské a mužské role méně zřetelné“ (Beal, 1994, in Janošová, 2008, s. 40).

Gender je dichotomní a vztahový pojem. Dichotomní proto, že rozděluje lidi na dvě skupiny – muže a ženy. Vztahový proto, vymezení ženství má smysl pouze ve vztahu k mužství, přičemž mužství a ženství jsou komplementární. Pojmem gender nedáváme do souvislosti pouze jen se ženami či muži, ale také s aktivitami, povoláními, věcmi, barvami či hodnotami.

Někdo může říci, že mezi pojmem „pohlaví“ a „gender“ není žádný rozdíl. Ale opak je pravdou. První rozdíl je v tom, že pojem „pohlaví“ je biologický termín a „gender“ je pojem psychologickokulturní. Oakley (2000, s. 121) tvrdí, že „být mužem nebo ženou, chlapcem nebo dívkou, je stejně záležitostí oblečení, gestikulace, povolání, sociální sítě a osobnosti jako záležitostí podoby genitálií“. Jak bychom si toto mohli vysvětlit? Jde o to, že každá společnost vychází z biologického pojetí jako ze základního kritéria, ale poté se už každá společnost rozchází v tom, jak tento gender u nich funguje.

Biologické pohlaví určují takové aspekty, jako jsou chromozomy, vnější genitálie, vnitřní genitálie, gonády, hormonální stav a druhotné pohlavní znaky. Ale i přesto, že jedinec bude mít např. veškeré znaky mužského pohlaví, jeho gender tomu nemusí vůbec odpovídat. Příkladem toho mohou být například intersexuálové, kdy i chlapec bez penisu se může stát chlapcem a dívka bez dělohy s penisem dívkou. Důležitou roli při tvorbě genderu má sociální zázemí a očekávání rodičů. Jako příklad Stoller (in Oakley, 2000) srovnává vývoj genderu u dvou chlapců bez penisu, kdy mladší z nich vykazoval znaky normálního chlapce se zálibami ve fotbale či baseballu a tuto identitu potvrzoval vzhledem a chováním, zatímco druhý, starší hoch byl zakřivený, nevyrovnaný a měl pochyby o své identitě. Celý vývoj chlapců byl ovlivněn přístupem jejich rodin.

1.2 Maskulinita a feminita

Maskulinitu a feminitu bychom mohli chápat jako sociální synonymum pro biologické pojmy mužské a ženské. Tyto pojmy nám vyjadřují vlastnosti, které daná společnost přiřazuje buď k ženě, nebo muži. A tyto pojmy jsou sociálním konstruktem, jsou k sobě komplementární.

Sociologie zdůrazňuje sociální konstruovanost povahy maskulinity čili toho, co je považováno za „mužské“. Existují názory, že žena se ženou rodí (je to přičítáno skutečnosti, že žena má schopnost rodit děti a tudíž je její role v životě už předem daná), naopak muž se mužem musí stát. V některých kulturách provázejí přeměnu chlapce v muže procesy a rituály, mnohdy až drastickými, které by v naší společnosti byly asi těžko pochopitelné.

Maskulinita může být chápána jako neustále se měnící sbírka významů, které muži konstruují ve vztazích k sobě samým, ke světu a jiným. Mužskost je sociálně konstruovaná, historická a vytvořená kulturou. Za maskulinní vlastnosti by se dalo považovat aktivnost muže, racionalita, potlačování emocí, vyšší společenské postavení, dominanci či soutěživost a mezi mužské zájmy bychom mohli zařadit zájmy technické či sportovní.

Janebová (2006, s. 103) používá ještě tři rozdělení maskulinity:

- maskulinita alternativní, „kdy nový model mužství hledají především postmodernisté a postmodernistky, kteří prosazují uznání pluralitních podob mužství. Ty se mohou vyznačovat charakteristikami, jako jsou citlivost, péče, smíření, důraz na vztahy, atd.“
- maskulinita hegemonní, kdy „je dominující představa mužství v dané společnosti“
- maskulinita tradiční, kdy „se jedná o dlouhodobě přetrvávající ideál mužství, vyznačující se charakteristikami, jako jsou agresivita, nezávislost, ovládnání druhých a neženská“.

„Feminita je obecně chápána jakou souhrn vlastností, které jsou typické pro ženy“ (Janebová, 2006, s. 102). Jsou to vlastně všechny vlastnosti, které jsou opakem vlastností maskulinních.

Cviková (2003, s. 16) uvádí dvě základní pravidla:

1. Základní pravidlo ideální ženskosti – „žena v žádném případě nesmí chtít být jako muž“. K „ženským“ vlastnostem bývají přiřazovány takové vlastnosti, jako je pasivita, soucit, emocionalita, čistota, jemnost, závislost, klid, upravenost, krása či silnější potřeba vyjadřovat své pocity. A záliby se spíše orientují na uměleckou a domácí rukodělnou práci. Navíc by neměla moc aspirovat na kariéru a měla by se spíše orientovat na péči o domácnost a o dítě.
2. Základní pravidlo ideální mužskosti – „protože muž není žena, nedělá to, co dělá žena“ – staví muže před očekávání, že bude silnější, moudřejší, bude vydělávat více než ženy, seberealizaci bude hledat v úspěchu v zaměstnání a nebude dávat najevo své city.

Podle Janošové (2008) tradiční pojetí maskulinních a feminních povahových rysů a vlastností, na něž navázaly první vědecké teorie rodové identity, vycházelo z jednodimenzální koncepce, kdy jedinec mohl být buď jen maskulinní nebo feminní, ale

neexistuje nic mezi. Počátkem 70. let se přichází ke zjištění, že existují i jedinci, kteří projevují vysoce maskulinní či feminní vlastnosti, zájmy i dovednost. Bylo proto třeba vytvořit novou koncepci genderového pojetí a představ. „V roce 1972 vytvořila Bémová osobnostní dotazník BSRI (Bem Sex Role Inventory), v němž byla maskulinita zastoupena instrumentálními povahovými rysy a feminita zahrnovala typicky ženské vlastnosti, včetně vyjadřovacích schopností“ (Lobel, 1993, in Janošová, 2008, s. 31). Podle výsledků došla k závěru, že je možné, aby byl jedinec jak maskulinní, tak feminní.

Rozlišuje jedince

- maskulinní (vysoké skóre maskulinity, nízké feminity),
- feminní (vysoké skóre feminity, nízké maskulinity),
- androgynní (vysoké skóre maskulinní i feminní),
- nevyhraněný (nízké skóre v obou dimenzích).

Nejvhodnější typ je pravděpodobně androgynní, kdy taková žena se dokáže např. samostatně rozhodovat a muž dokáže vyjádřit například své emoce. „Paradigma BSRI je založeno na tom, co je považováno pro muže a ženy v současnosti za žádoucí“ (Fajmonová, Osuský, 2004 in Janošová, 2008, s. 31).

1.3 Zdroje genderové socializace

Socializace je proces, během kterého se jedinec jako biologický tvor stává prostřednictvím interakcí s druhými lidmi sociální bytostí schopnou chovat se jako člen určité společnosti či skupiny s určitými normami, hodnotami a vzorci chování. Tato socializace je celoživotním procesem, kdy nejsilnější je v dětství a probíhá výchovou, ať už záměrnou či nezáměrnou.

Genderová socializace slouží k osvojení představy a zákonitostí genderového řádu, k rozpoznávání genderových rolí, k přijetí svého místa v genderově-pohlavním řádu a k vybudování genderové identity. Největší úlohu v genderové socializaci sehrává rodina, dále pak škola, vrstevnické skupiny a média.

Jinými slovy, díky socializace získáváme přehled o tom, co od nás společnost očekává a co my očekáváme od ostatních. Dále si osvojujeme genderové role (tj. souhrn představ o tom, jak muž či žena vypadají a jak by měli vypadat) a tím si vytváříme genderovou identitu.

1.3.1 Genderová socializace při narození

Ke genderové socializaci dochází už při narození, kdy první otázkou rodičů je dotaz na pohlaví dítěte. Poté už se nehovoří o dítěti jako o miminku, ale jako o holčičce či chlapečkovi. A protože společnost má jiné očekávání od dívek či chlapců, je také tomuto přizpůsobena výchova a prostředí, které jim rodiče a jejich okolí vytváří. Jedná se například o oblečení a jeho barvy, vybavení dětského pokojíčku či o druh hraček, které odpovídá jejich pohlaví.

K zajímavému zjištění se došlo během jednoho pokusu. Byl proveden výzkum (Karsten, 2006, s. 49), kdy jedno a totéž devítiměsíční dítě bylo rodičům představeno ve čtyřech různých situacích. Když byl představen jako chlapec, byly mu přisuzovány pojmy jako aktivní, statečný, nezávislý, agresivní, chytrý, atd. a pokud křičel, mluvilo se o něm, jako že se vzteká. Pokud toto dítě bylo představeno jak dívka, pak byl její křik brán jako reakce na polekání či že je úzkostná a byly jí přiděleny vlastnosti typu hodná, milá, slabá, křehká a pasivní. Ovšem jednalo se pořád o jedno a totéž dítě. Z toho bychom mohli vyvodit závěr, že vnímání skutečné reality je velmi ovlivněno našimi vlastními genderovými stereotypy.

Vytváření rozdílů mezi děvčátky a chlapci začínají rodiče sami už po narození, kdy oblékají děti do oblečení, které přísluší jejich pohlaví. Holčičky jsou tradičně oblékány do růžové barvy, chlapečci do barvy modré či zelené. Později se k tomu přidává také typ oblečení, kdy holčičky začnou nosit sukýnky či šaty, které jim brání v konání určitých činností.

1.3.2 Rozdílný přístup ve výchově

Genderové stereotypy jsou možné vidět i ve způsobu výchovy ze strany rodičů. „Je prokázáno, že otcové i matky své dcery v prvních šesti měsících života hojněji než své syny „distálně stimulují“, tzn. na dálku – úsměvy, slovy, zpěvem apod. Naproti tomu chlapcům se dostává ve větší míře „stimulace proximální“, tzn. dotyků, hlazení, houpání,

kolébání apod.“ (Karsten, 2006, s. 50). Také matky reagují častěji na mrzuté či vzteklé projevy svých dcer častěji než u synů chlácholením či konejšením. Chlapci jsou naopak častěji bráni do náruče. Nelze vyloučit, že přinejmenším jedním z kořenů pozdějších projevů pohlavně typického chování u dívek a chlapců je rozdílné chování rodičů vůči dětem v prvním roce života. Děvčata dostávají více jazykových a hlasových podnětů a také se v této oblasti rychleji rozvíjejí. Chlapci jsou zase silněji stimulováni tělesně a motoricky a mají dříve vyvinuty kompetence co do motorické pohyblivosti, smyslu pro rovnováhu a prostorové orientace (Karsten, 2006). Chlapci jsou také vychováni k větší samostatnosti, je na ně vyvíjen silnější nátlak (především otci), aby se chovali jako „správní kluci“. Naopak od děvčat se toho méně očekává, jsou méně omezovány, ale zároveň se v nich potlačuje jejich snaha o nezávislost. Mnozí rodiče si myslí, že jejich dcera potřebuje více vřelosti a láskyplné péče než syn. Vůči dcerám cítí rodiče větší ochrany a dozoru, čímž značně omezují její možnosti k nezávislému, samostatnému vývoji.

1.3.3 Výběr hraček

S genderovými stereotypy se setkáváme také při výběru hraček. Okolo prvních narozenin už můžeme pozorovat, že si děti hrají s hračkou, která je typická pro příslušníky jejich pohlaví. Chlapečci si hrají s autíčky, s letadly, se stavebnicemi a naopak děvčátka si více hrají s panenkami, plyšáky či kočárky. Tyto hračky svým způsobem připravují dívky i chlapce na jejich budoucí postavení ve společnosti.

Mohli bychom říci, že hračky jsou vybírány dětmi samotnými, ale jsme to právě rodiče, kteří ukazují dětem, jaké hračky jsou pro ně vhodné a které ne. A také rodiče jsou ovlivňováni při výběru a to především reklamou, která buď potvrzuje, nebo narušuje tyto stereotypy. Příkladem může být reklamní leták, který kopíruje genderové stereotypy pomocí růžové a modré barvy. Pouze u hraček pro děti do tří let se tyto rozdíly příliš nevyskytují, existuje zde jistá neutralita (žlutá barva), avšak pouze u zvířátek a kostek.

Bylo zjištěno, že rodiče začínají podporovat hru s konkrétními chlapeckými či dívčími hračkami přibližně kolem jednoho roku dítěte. Děje se to prostřednictvím neuvědomovaných či uvědomovaných reakcí na to, když si jejich dítě hraje s „nevhodnou hračkou“. Tyto reakce se s věkem stupňují, přičemž u rodičů synů se tyto projevy objevují dříve než u rodičů dcer. Podle Janošové (2008) tyto zásahy končí většinou v předškolním věku, kdy již hra odpovídá genderovým představám. Je zajímavé, že tato předpojatost není

stejná. U děvčátek se toleruje hra s typicky chlapeckými hračkami mnohem více než u chlapců s hračkami holčičími. Podle Witta (1997, in Janošová 2008) existují i rozdíly v reakcích otců a matek na hru jejich potomka, kdy u holčičky oba rodiče celkem podobně schvalují dívčí hračky a jen mírně negativně reagují na jejich chlapecké hry. Ale v případě synů se jejich názory rozcházejí. Matkou jsou tolerovány jak hry holčičí, tak chlapecké, otcové však schvalovali pouze hry chlapecké a na dívčí hry reagovali např. posměšnými poznámkami či odnětím hračky.

Pokud bychom se podívali do rodiny (kde probíhá prvotní socializace), zjistili bychom, že už zde probíhá rozdělení činností podle genderových rolí. Jsou to většinou děvčata, jejichž úkol je pomáhat matce při vaření, úklidu či péči o sourozence. Na domácích pracích se samozřejmě podílí i chlapci, jen dostávají úkoly jiného charakteru (např. vynášení odpadků).

Jako poslední vliv socializace bych uvedla obrázkové knížky, kdy děvčat je v nich zastoupeno podstatně méně než chlapců nebo knížky pohádkové, které nám za pomoci pohádek předávají vědomosti o tom, co znamená být mužem nebo ženou v naší společnosti dalším generacím. I v knihách se objevují genderové stereotypy, kdy děvčátka jsou prezentována jako slabé, pasivní a bezmocné a naopak jsou to chlapci, kteří jsou aktivní, silní a inteligentní. Ti jsou také hlavními hrdiny knížek, prožívají dobrodružství, jsou nebojácní, odvážní a nezávislí. (Karsten, 2006)

1.4 Genderová identita

Podle Smetáčkové (2005) je genderová identita součástí osobní identity jedince a znamená vnímání a pojetí sebe sama jako dívky nebo chlapce, a to včetně příslušnosti k dané skupině. Ta představuje sama sebe coby muže nebo ženy. Genderová role existuje mimo jedince, zatímco genderová identita je její/jeho vnitřní pocit, který se může lišit od charakteristik vymezených rolemi. Tato identita se utváří v raném dětství a ve většině společností je rezistentní vůči změnám. Pohlavní role jsou velmi potřebné, protože nám pomáhají se orientovat v našem světě a dávají mu rámec, který je pro nás velmi důležitý hlavně na začátku našeho života.

Podle Janošové (2008) existuje několik teorií vzniku genderové identity a některé z nich uvedu a ve stručnosti popíšu.

- Teorie identifikační
- Teorie sociálního učení
- Kognitivní vývojová teorie

1.4.1 Teorie identifikační

Jednou z nich je teorie identifikační, která je založena na myšlence identifikace se stejnopohlavním rodičem a je spjata s autorem psychoanalýzy, Sigmundem Freudem. Podle Freuda je přijetí mužské a ženské identity do předškolního věku. Důležitým mezníkem ve vývoji chlapce je překonání Oidipovského komplexu, kdy chlapec vede s otcem vnitřní boj o matčinu přízeň. Kvůli svému erotickému vztahu k matce se chlapec začíná obávat svého otce a v nevědomí se objevuje představa, že by za něj mohl být otcem potrestán kastrací. V pozadí kastrační úzkosti je představa, že dívky měly dříve také penis, ale za trest však o něj tímto způsobem přišly. Vztah syna k otci je láskyplný a zároveň obsahuje obavu z kastrace, pocity viny za lásku k matce a pocity nenávisti plynoucí ze žárlivosti a pocity méněcennosti. Tento konflikt vyřeší tím, že přijme otce jako autoritu a identifikuje se s ním. U dívek dochází k závisti mužského genitálu a k pocitu méněcennosti a za svou nedokonalost viní matku. Vztah je komplikovaný také zjištěním, že matka má intimní vztah s otcem, který penis má. Děvčátko tyto pocity řeší postupným opouštěním citového, eroticky zabarveného vztahu k matce a vytvořením silného citového vztahu k otci, který jí může penis (alespoň na symbolické úrovni) poskytnout. Tato touha je postupně nahrazována touhou po dítěti a jako adekvátní vzor se nabízí žena dívce nejbližší – matka. (Janošová, 2008)

1.4.2 Teorie sociálního učení

„Teorie sociálního učení vychází z předpokladu, že pohlavní identita dítěte a genderové role se vytvářejí na základě výchovných zásahů jeho rodičů a vychovatelů“ (Janošová, 2008, s. 114). Rodiče a následně vyučující přistupují k dívkám a chlapcům pod vlivem svých (často stereotypních) představ o tom, jaké jsou ženy a muži. Používají přitom mechanismy sociálního učení (jako je posilování, pozorování či napodobování). Nejedná se ovšem jen o ovlivňování dospělými, ale také jinými dětmi a kulturou. I nevědomky

odměňují takové chování, které je v souladu s genderovými rolemi a naopak jemně trestají chování odlišné. Většina chlapců a dívek se poměrně záhy začne orientovat na preferované mužské, respektive ženské chování. Protože jsou dívky a chlapci vystaveni odlišným výchovným vlivům, rozvíjejí se u nich odlišné schopnosti. Dívky se obvykle více než chlapci orientují na druhé lidi, vztahy s nimi a péči o ně. Chlapci se naopak trénují v technických dovednostech, v logickém myšlení bez emocí, ve fyzické síle atd. Protože jsou v těchto oblastech podporovány svým okolím (například prostřednictvím hraček či později témat k rozhovorům), věnují se jim, a začnou v nich tedy dosahovat lepších výkonů než v jiných.

1.4.3 Kognitivní vývojová teorie

Poslední teorie, kterou bych ráda popsala, je kognitivně vývojová teorie. Základním předpokladem kognitivně vývojové teorie podle Janošové (2008) je, že vývoj genderové identity prochází souběžně týmiž stádii jako vývoj kognitivní a vývoj morálního myšlení. Autorem této teorie je Lawrence Kohlberg a je rozšířením původní teorie kognitivního vývoje J. Piageta. Utvořením rodové identity podle tohoto pojetí vychází z vnitřní potřeby dítěte stanovit vlastní sebepojetí a najít určité nástroje k orientaci ve světě lidí. Podle této teorie se děti začínají chovat jako dívky či chlapci na základě zjištění vlastní podobnosti s ostatními lidmi téhož pohlaví. Přibližně ve věku 5-7 let děti získávají pevnou jistotu o neměnnosti pohlaví a dospívají k přesvědčení, že nemůže dojít k jeho změně, ani když se lidé chovají v tomto smyslu nepřijatelně a překračují společenské očekávání. (Janošová, 2008)

1.4.4 Vytváření identity ve školním prostředí

Naše sociální role žen a mužů, nevznikly z ničeho, jsou testamentem našich předků, dědictvím, které nám říká, co se sluší a patří pro zachování pohlavní identity, ale je také zároveň naším právem a povinností aktualizovat ty aspekty, které jsou v naší moderní společnosti již nepotřebné nebo až dokonce kontraproduktivní. Tato aktualizace by se měla týkat také vzdělávání, neboť zde se hned po rodinném kruhu člověk - dítě, setkává nejčastěji s tlakem ke konformitě, v chování a koneckonců i v prožívání se svou pohlavní skupinou.

Škola nějakým způsobem připravuje naše děti na život. Připravuje je na výkon profese, na fungování v běžném životě, učí je jak existovat ve vztahu k institucím a mnoho dalšího. Navíc škola připravuje prostor pro osvojování sociálních rolí, kdy jednou z těchto sociálních rolí je také ženská nebo mužská role. Pohlavní identita má v naší společnosti velmi důležitou roli, nicméně by neměla sloužit jako klec plná limitů, ale spíše jako ochranné zábradlí, které nám říká, kdo jsme, ale které můžeme také beztrestně kdykoliv přelézt, pokud to tak cítíme a jít svou vlastní cestou. Škola dále rozvíjí to, co začalo již v útlém věku dětí v rodině. Děti při nástupu do školy již ví, zda jsou holčičky či chlapečci, také vám na otázku po typických znacích pro ženy a pro muže odpoví zcela správně a již ve škole se tedy děti učí rozpoznat, co společnost neakceptuje, které typy chování jsou netolerovatelné, ačkoliv pro to reálný důvod prakticky neexistuje.

Samotní učitelé také vymezují svůj postoj ke genderovým rolím svých žáků a studentů. U hochů očekávají jiné vlastnosti a schopnosti než u dívek. Spíše na podvědomé bázi, se pozitivně posiluje nedbalost u chlapců, více než děvčatům se jim toleruje lajdáctví, neposlušnost, která je zřejmě znakem jakési vzpurné agrese, progresivity, která je u mužů velmi vysoce ceněna. Oproti tomu u dívek je daleko více pozitivně ceněna úhlednost, poslušnost a všeobecná konformita jako znak typické ženské submisivity a poddajnosti.

Také co se týče volby povolání, jsou to hlavně rodiče, kteří mají vliv na výběr budoucího zaměstnání dítěte, aspoň co se výběru střední školy týče. Je ovšem otázka, zda i ti rodiče nejsou tlačeni společností do toho zvolit pro své dítě konformní povolání i z hlediska genderového.

Z hlediska výchovy k pohlavní identitě je velmi důležité, aby učitelé, ale hlavně i rodiče doma, ctili lidskou individualitu a nepovyšovali pohlavní stereotypy nad lidskou jinakost.

1.5 Genderové stereotypy

„Stereotypy jsou apriorní představy o povahových rysech, způsobech chování a zvycích příslušníků určité skupiny, aniž by byla dána v potaz individualita jejích členů, jejich konkrétní životní situace apod. Jejich prostřednictvím získáváme základní informace o situacích, věcech či lidech bez nutnosti jakýkoliv dalších znalostí a podrobností. Základní vlastností stereotypů je, že je nevytváříme na základě vlastních zkušeností, ale získáváme

je tradováním, verbálním i neverbálním zprostředkováním ostatními příslušníky naší společnosti“ (Martin, 1991, in Janošová, 2008, s. 27).

Stereotypy nám pomáhají v orientaci v sociálním světě a jeho srozumitelnosti. A ty, které se týkají rolí mužů a žen, jsou podle Beal (1994, in Janošová, 2008) nejsilnější. Tyto stereotypy nám určují oblasti ženských a mužských činností, které jsou nutné pro chod společnosti a určují nám, jaké chování bychom měli očekávat od mužů či žen. Podle těchto stereotypů by například žena měla být citlivá, pasivní, měkká, šarmantní, emocionální, starostlivá, intuitivní, mít sklony k podřizování se a umět se vcítit do pocitů jiných. Naopak u mužů se předpokládá, že budou silní, bojovní, inteligentnější než ženy, racionální, logičtí, dominantní, nezávislí, racionální, agresivní, neemocionální apod.

Pro děti se stereotypy stávají ukazatelem, který jim ukazuje možnosti jejich budoucnosti a zjednodušují postupné přejímání a plnění povinností, protože děti vědí, co se od nich bude v budoucnu očekávat.

1.5.1 Genderové stereotypní očekávání vůči děvčeti a ženě

- Je skromná, uspokojí se s místem.
- Je něžná, měkká, poddajná, citlivá.
- Neví, co chce.
- Ptá se, nechá si poradit od jiných.
- Obdivuje jiné.
- Hovoří zejména o osobních záležitostech.
- Mnohé strpí.
- Čeká na muže.
- Přebírá mužovy zájmy.
- Kvůli muži opustí své přítelkyně.
- Klebetí s přítelkyněmi, pomlouvá, zradí dokonce i svou nejlepší přítelkyni.
- Nechá se pozývat.
- Je nesamostatná.

- Iniciativu přenechává muži.
- Je shovívavá, promíjí slabosti a chyby muže.
- Dbá na to, aby se muž necítil slabý, podřízený.
- Dělá kompromisy, ustupuje.
- Vzdá se kariéry ve prospěch muže.
- Zodpovídá za náladu a atmosféru.
- Stará se o rodinu, o jiné.

Cviková (2003, s. 31)

1.5.2 Genderové stereotypní očekávání od chlapců a mužů

- Dělá si nárok na místo.
- Je obrněný, neukazuje city.
- Ví, co chce.
- Rozhoduje se sám.
- Je neochvějný, vytrvalý, jasně hovoří to, co si myslí.
- Nemluví o osobních věcech, rád se vystavuje, hovoří o svých výkonech, hrdinských činech.
- Nic nestrpí.
- Nechá ženu čekat.
- Nevzdá se kvůli ženě svých zájmů.
- Nevzdá se kvůli ženě svých kolegů a přátel.
- Je dobrý kamarád, věrný přítel, dodrží, co slíbil.
- Je ten, kdo zve.
- Rozhoduje, je samostatný.
- Chápe se iniciativy, je aktivní.

- Chce být silnější, moudřejší a chce víc vydělávat.
- Nedělá kompromisy.
- Dělá kariéru s pomocí a podporou ženy.
- Zodpovídá za finanční zabezpečení rodiny.
- Záleží mu na úspěchu v povolání

Cviková (2003, s. 32)

1.6 Dítě předškolního věku v kontextu gender problematiky

Předškolní období by se dalo charakterizovat jako období dítěte od 3 – 6/7 let. Konec tohoto období není dané jen fyzickým věkem, ale především sociálně, tedy nástupem do školy. Charakteristickým znakem je postupné uvolňování vázanosti na rodinu a rozvoj aktivity, která už není tak samoučelná, umožňuje např. dítěti, aby se uplatnilo a prosadilo ve vrstevnické skupině. K uvolnění této závislosti přispívá osvojení běžných norem, znalost obsahu rolí a přijatelná úroveň komunikace. Na druhé straně je ještě dětské myšlení prelogické a egocentrické, vázané na subjektivní dojem a aktuální situační kontext. (Vágnerová, 1999)

Dítě v tomto období již dříve pochopilo trvalost existence objektů vnějšího světa, ale dosud si neuvědomuje, že jde o trvalost jejich podstatných znaků, které nezávisí na proměnách vnější podoby. Dítě začíná chápat sebe samu jako subjekt, a tak vzniká vědomí vlastní identity a k jeho obohacení slouží ztotožnění s rodiči. Součástí této identity jsou i sociální role dítěte a klíčovými se stávají i gender role, které se v tomto období rovněž zpřesňuje a diferencuje. Předškolní děti si uvědomují rozdíl obou pohlaví a znají i obsah chlapeckých a dívčích rolí. Ve 4 letech už ví, že jejich pohlavní identita je trvalým znakem a že se už nezmění, i kdyby se oblékly, jak chtěly. Děti odmítají oblečení a věci, které jsou typické pro opačné pohlaví. Obzvláště chlapci se brání tomu, aby vypadali jako holčičky. Dochází i k postupné diferenciaci dětské hry. (Vágnerová, 1999)

Období předškolního věku je označováno jako věk iniciativy, jehož hlavní potřebou je aktivita (Erikson, 1963, in Vágnerová, 1999).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

2 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Hlavním cílem praktické části je zmapovat vnímání genderových stereotypů dětmi, kdy názory učitelů a rodičů toto dokreslují. Teoretická východiska jsou vymezena v teoretické části práce.

V následujících kapitolách je uveden cíl výzkumu a jsou stanoveny dílčí cíle. Tyto cíle jsou dosaženy za pomoci výzkumných otázek. Také je zde objasněn výběr a způsob zvolení výzkumného vzorku, způsob sběru dat a na závěr je interpretován a analyzován vlastní výzkum.

2.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je zmapovat vnímání genderových stereotypů dětmi předškolního věku a zjistit, jaký postoj ke genderové stereotypizaci zaujímají rodiče a učitelky dětí.

Výzkumný problém:

Zmapovat vnímání genderových stereotypů dětmi předškolního věku a zjistit, jaký postoj ke genderové stereotypizaci zaujímají rodiče a učitelky dětí.

2.2 Dílčí cíle

- Zmapovat genderové stereotypy u dětí předškolního věku.
- Zjistit postoje rodičů dětí v předškolním zařízení vůči genderové stereotypizaci.
- Zjistit názory učitelek v mateřské škole na genderové stereotypy mezi dětmi.

2.3 Výzkumné otázky

1. Jak jsou vnímány genderové stereotypy dětmi, jejich rodiči a učiteli?
  - Jak jsou vnímány genderové stereotypy obecně?

- Co jsou to genderové stereotypy?
  - Dochází ke změně genderových stereotypů u dětí?
  - Jak děti vnímají chlapečka a holčičku?
  - Jaké je vizuální vnímání dívek a chlapců?
  - Jaké jsou typické vlastnosti dívek a chlapců?
  - Jaké jsou typické povolání dívek a chlapců?
  - Jak vypadají dětské pokoje?
2. Jsou děti ovlivňovány genderovými stereotypy při výběru hraček a v činnostech?
  3. Jak jsou rozděleny role v rodině a činnosti vykonávané v domácnosti?

2.4 Výzkumný vzorek

Výzkumná otázka je zaměřená na vnímání genderových stereotypů dětmi předškolního věku a objektem výzkumu jsou děti ve věku 5/6 let, které navštěvují mateřskou školu ve Vizovicích, třídu pro předškoláky. Výběr dětí je založen na souhlasu rodičů, aby se jejich dítě zúčastnilo rozhovoru.

Rozhovor byl veden s 26 dětmi, z toho bylo 13 dívek a 13 chlapců a s 2 učitelkami. Rodičů, kteří vyplnili dotazník, bylo taktéž 26.

2.5 Předvýzkum

V rámci přípravy na svou bakalářskou práci jsem provedla výzkumné šetření na malém počtu respondentů, pomocí kterého jsem chtěla zjistit, zda jsou mnou zvolené metody a způsob zpracování získaných dat vhodné i pro větší výzkum.

2.5.1 Metody předvýzkumu

U předvýzkumu jsem pracovala pouze s dětmi předškolního věku, a proto jsem využila kvalitativní metody:

1. Skupinový polostrukturovaný rozhovor
2. Zúčastněné pozorování

Skupinový polostrukturovaný rozhovor

Jedná se o formu skupinové diskuze s větším počtem respondentů, kteří mají odpovídat na otázku tazatele. Jedinci mají možnost slyšet odpovědi ostatních, reagovat na ně a odpovídat. Nevýhoda tohoto rozhovoru je ovšem v tom, že ne všichni účastníci se podílejí na odpovědích, což může značně ovlivnit výsledek výzkumu.

K rozhovoru s dětmi jsme měla připraven okruh otázek, které jsem s nimi chtěla probrat, ale byly pouze orientační a některé byly položeny až na základě právě dané situace a průběh výzkumu jsem zaznamenávala na videokameru. Výhodou bylo to, že jsem měla výzkumný materiál sesbírán relativně v krátké době a nevýhodou to, že jsem získala spoustu pro mě irelevantních informací. Data byla zpracována pomocí transkripce a selektivního protokolu, kdy z rozhovoru s dětmi byly vybrány jen ty odpovědi, které se týkaly položených otázek.

Otázky pro děti

1. Jak poznáš na obrázku holčičku a jak chlapečka?
2. Jaké hračky máš doma?
3. Jakou činnost doma vykonává maminka a tatínek?
4. Otázky na vlastnosti holčiček a chlapečků.
5. Jak vypadá tvůj dětský pokoj?
6. Jaké hry hraješ na počítači?

Zúčastněné pozorování

Pomocí pozorování je možné zachytit i to, co bychom jen v rozhovoru nezachytili. Pozorovatel se stává přímým účastníkem tohoto dění a sbírá data v přirozeně vyvíjejících se životních situacích.

Zaměřila jsem se na chování dětí v prostředí dětského pokoje, kde jsem s nimi vedla rozhovor a během něho jsem měla možnost pozorovat výběr hraček či jejich způsob aktivity.

2.5.2 Výzkumný vzorek

Respondenty předvýzkumu se staly 4 děti (2 dívky a 2 chlapci) ve věku 4 – 6 let, které navštěvovaly mateřskou školu.

2.5.3 Shrnutí předvýzkumu

Výsledky předvýzkumu mě přesvědčily o tom, že výzkum mezi dětmi na toto téma je uskutečnitelný, i když poněkud náročnější než se staršími dětmi. Pokud chceme získat uspokojivou odpověď, je mnohdy nutné pokládat další doplňující otázky. Záleží ovšem na komunikativních schopnostech dítěte. Dále jsem zjistila, že je velký rozdíl ve vnímání genderových stereotypů mezi 4letým a 6letým dítětem, kdy 6letý na rozdíl od mladšího projevuje více tolerance vůči stereotypům (např. kluk může nosit červenou barvu, holka se může umět bít, atd.).

Pomocí předvýzkumu jsem došla k závěru, že tyto metody nejsou zcela vhodné pro výzkum s větším počtem respondentů. Docházelo totiž k situacím, kdy mi na otázku neodpověděly všechny děti nebo své odpovědi přizpůsobovaly tomu, co slyšely od svých kamarádů a tudíž by z výzkumu nevycházely objektivní výsledky.

Při vyhodnocování dat mě dále napadlo, že by bylo vhodné získat k tomuto výzkumu také informace od rodičů dotazovaných dětí a jejich učitelek v mateřské škole, protože právě ti mají na vývoj osobnosti dítěte velký vliv.

2.6 Metody výzkumu a zpracování dat

„Výběr metody se zakládá na požadovaném typu informace i na tom, od koho budeme tyto informace získávat a za jakých okolností se ta bude dít.“ (Hendl, 2005, s. 161).

Ke zpracování svého výzkumu jsem si vybrala jak kvalitativní, tak kvantitativní metody. Mezi kvalitativní metody patří rozhovor a ke kvantitativní metodě dotazníkové šetření.

Stanovila jsem si, že uskutečním individuální, strukturovaný rozhovor s učitelkami z mateřské školy, rozhovor zaznamenaný do záznamového archu s dětmi a dotazníkové šetření s rodiči těchto dětí. Součástí výzkumu jsou obrázky namalované dětmi, jejichž zadání bylo – *Namaluj holčičku a chlapečka*.

2.6.1 Rozhovor

„Rozhovor znamená sběr dat od jedné osoby. Přitom je možné se soustředit na subjektivní významové struktury jedince.“ (Hendl, 2005, s. 182). Rozhovor se zároveň neopírá o písemnou formu vyjadřování respondenta, ale jde zde o ústní komunikaci.

Rozlišujeme rozhovory strukturované, kdy má tazatel předem připraveny otázky na respondenta, kterých se tazatel striktně drží. Tento typ rozhovoru má výzkumný charakter. Dále se jedná o nestrukturovaný (volný) rozhovor, kdy jde o dialog, ve kterém si lidé vyměňují své názory a postoje a nějakým způsobem na ně reagují. Průběh může být často ovlivněn určitým tématem, ale často se mění na základě vzniklých asociací. Má funkci kontaktní, orientační či doplňující. Mezi těmito typy rozhovorů ještě existuje jeden typ rozhovoru, a tím je polostrukturovaný rozhovor. Tazatel má připraveny otázky nebo témata, která by chtěl s respondentem probrat.

Hlavní výzkumnou metodou v mém výzkumu je individuální, strukturovaný rozhovor vedený s dětmi dle záznamového archu, doplněný o další získané informace. Záznamový arch o rozhovoru s dítětem obsahuje celkem 17 otázek, kdy je zde 10 otevřených, 3 polootevřené a 4 uzavřené otázky. Viz. Přílohy A, P I.

Rozhovor s dětmi je prováděn formou kvalitativní metody, avšak je zpracován do tabulek četností a grafů, což je zpracování kvantitativní. Vzhledem k tomu, že se jedná o malý vzorek pro kvantitativní metodu, nelze výsledky rozhovorů objektivizovat.

S učitelkami v mateřské škole byl veden strukturovaný rozhovor, kdy jim bylo položeno 7 otázek, viz Přílohy A, P III. U každé z učitelek byly položeny v souvislosti s rozhovorem v danou chvíli také otázky navíc.

U těchto rozhovorů bylo nutné nejprve rozhovor přepsat za pomoci shrnujícího protokolu a vyhodnotit získané informace. Podle Hendla (2005) se tato technika používá tehdy, když se předpokládá, že jsou v textu zbytečná místa a proto se hned při poslechu provádí jistý způsob shrnutí.

Otázky pro učitelky v MŠ

1. Víte, co jsou to genderové stereotypy?
2. Jak vnímáte genderové stereotypy obecně?
3. Ovlivňují genderové stereotypy u dětí výběr hraček ke hře?
4. Jakou barvu oblečení nosí děti do školky?
5. Jakým činností se při hře věnují chlapci a jakým děvčata?
6. Jakým způsobem reagujete na to, když si chlapec či dívka hraje s hračkou typickou pro opačné pohlaví?
7. Myslíte si, že při své práci podporujete genderové stereotypy u dětí?
8. Změnily se během Vaší praxe nějakým způsobem tyto stereotypy?

2.6.2 Dotazníkové šetření

Pro zmapování postojů rodičů ke genderové stereotypizaci je použita kvantitativní metoda – dotazníkové šetření (dotazník). Gavora (in Chráska, 2007, s. 163) vymezuje dotazník jako „způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí“. Dotazník jako takový je „soustava předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny a na které dotazovaná osoba (respondent) odpovídá písemně“ (Chráska, 2007, s. 163). Dotazníku je ovšem vytýkáno to, na rozdíl od kvalitativního šetření, že nezjišťuje, jaký respondent opravdu je, ale vidí pouze to, jakým by chtěl být či jak vidí sám sebe.

U dotazníkového šetření se mohou používat jak otevřené (nestrukturované) položky, tak uzavřené (strukturované) položky. Podle Chrásky (2007) respondenti vyplňují raději dotazníky s uzavřenými otázkami.

Otázky, které obsahuje dotazník pro rodiče, jsou pokládány tak, abych z nich získala co možná nejvíce informací o jejich postojích vůči genderovým stereotypům. Mohu se z nich také dozvědět, do jaké míry tyto stereotypy ovládají jejich rodinu, a tudíž ovlivňují i jejich dítě.

Dotazník má dvě části:

- První část obsahuje sdělení pro respondenty, k čemu bude dotazník využit, jakým způsobem mají dotazník vyplnit a příslib o zachování anonymity ohledně informací.
- Druhá část je složena z 15 otázek, z toho 8 uzavřených, 4 polouzavřených a 3 otázky otevřené.

Viz. Přílohy A, P II.

Způsob zpracování dat, získaných pomocí dotazníkového šetření, je do tabulek četností, doplněné o grafy, což se jedná o kvantitativní zpracování. Avšak stejně jako u dětí, tak i u rodičů se jedná o malý výzkumný vzorek pro kvantitativní metodu a tudíž nelze výsledky objektivizovat.

3 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT

V této části své práce předkládám mnou získaná data kvalitativního a kvantitativního výzkumu.

Rozhovoru se účastnilo 26 dětí ve věku 5 - 6 let, z toho 13 dívek a 13 chlapců a 2 paní učitelky z mateřské školy. Dotazníkového šetření se účastnilo 26 rodičů.

3.1 Výsledky rozhovorů s dětmi

Mnou položené otázky byly stejné pro všechny děti a rozhovor byl veden podle záznamového archu. Byl zde ovšem i prostor pro případné doplňující informace. Podklad pro některé otázky jsem čerpala u Karstena (2006). K těmto archům patří také kresby dětí na téma – Jak poznáš holčičku a chlapečka.

Tab. č. 1 Počet dětí

	dívky	chlapci	celkem
počet dětí	13	13	26

Výzkumu se účastnilo 26 dětí, z toho 13 dívek a 13 chlapců.

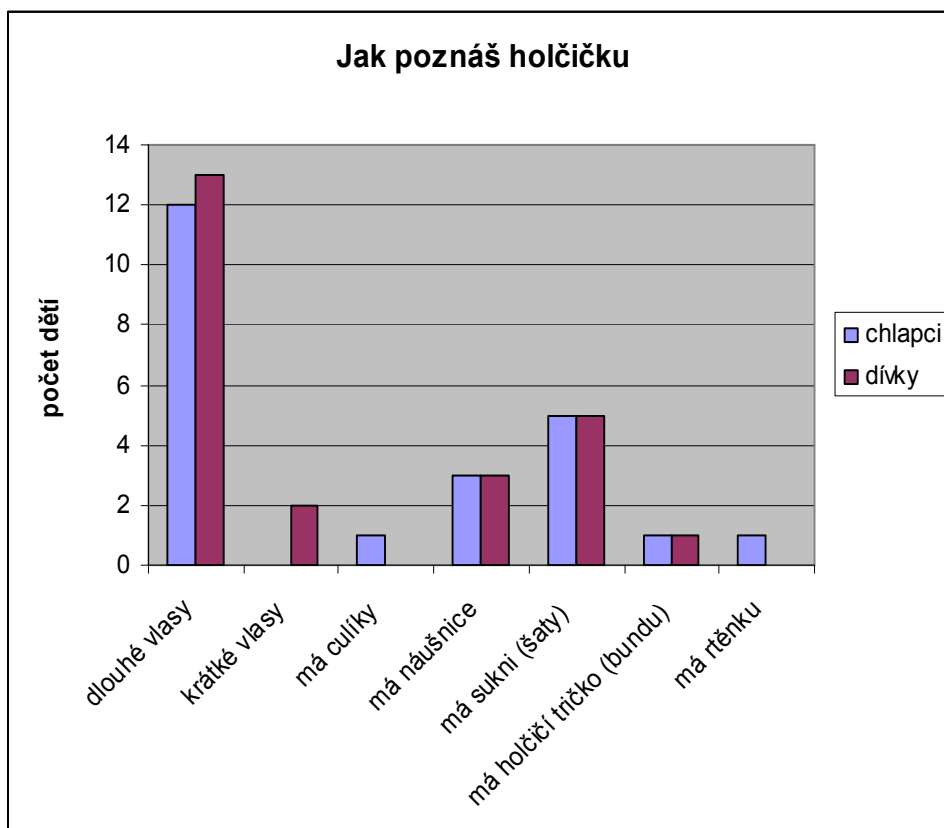
Tab. č. 2 Věk dětí

	dívka	chlapec
počet 5letých dětí	7	3
počet 6letých dětí	6	10
průměrný věk	5,5	5,8
průměrný věk dívek i chlapců	5,6	

Tab. č. 2 představuje věk dětí, kdy se výzkumu zúčastnilo 10 5letých a 16 6letých dětí, přičemž průměrný věk je 5,6 let.

Jak poznáš holčičku?

Graf č.1 Jak poznáš holčičku?

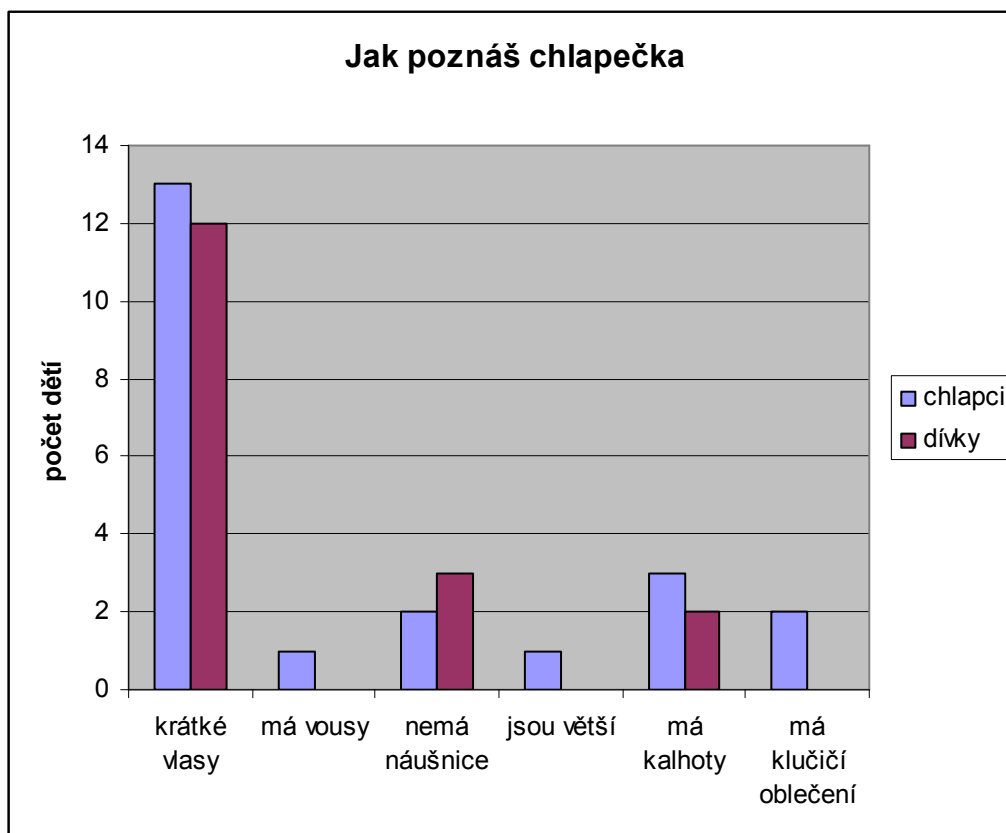
Tab. č. 3 Jak poznáš holčičku?

	chlapec	dívka
dlouhé vlasy	12	13
krátké vlasy	0	2
má culíky	1	0
má náušnice	3	3
má sukni (šaty)	5	5
má holčičí tričko (bundu)	1	1
má rtěnku	1	0

Děti by identifikovaly osobu jako holčičku podle vzhledu, kdy hlavním ukazatelem jsou dlouhé vlasy, poté šaty či sukně a následně dle náušnic. Na rozdíl od chlapců by podle dívek mohla holčička mít i krátké vlasy.

Jak poznáš chlapečka?

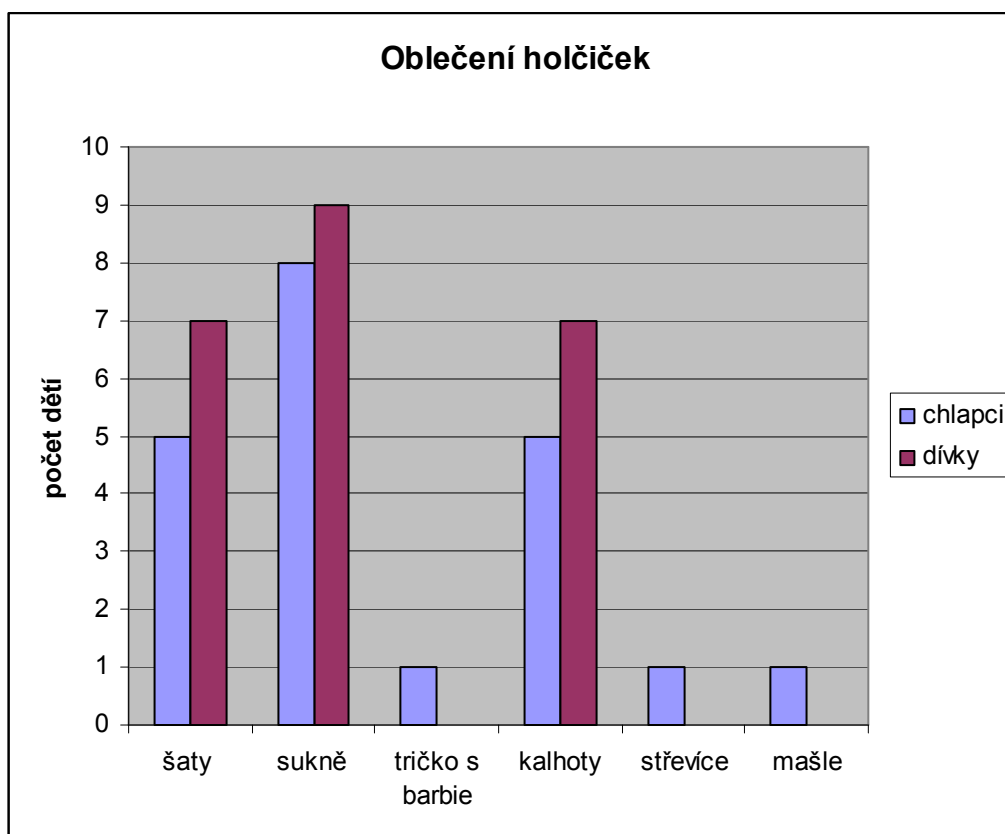
Graf č. 2 Jak poznáš chlapečka?

Tab. č. 4 Jak poznáš chlapečka?

	chlapec	dívka
krátké vlasy	13	12
má vousy	1	0
nemá náušnice	2	3
má kalhoty	3	2
má klučičí tričko (kšiltovka)	2	0
jsou větší	1	0

Hlavním znakem, který dětem říká, že se jedná o chlapce, je především krátká délka vlasů (jeden chlapec poznamenal, že kluk může mít i dlouhé vlasy) a absence náušnic. Na rozdíl od dívek se u chlapců nepřikládá taková důležitost oblečení.

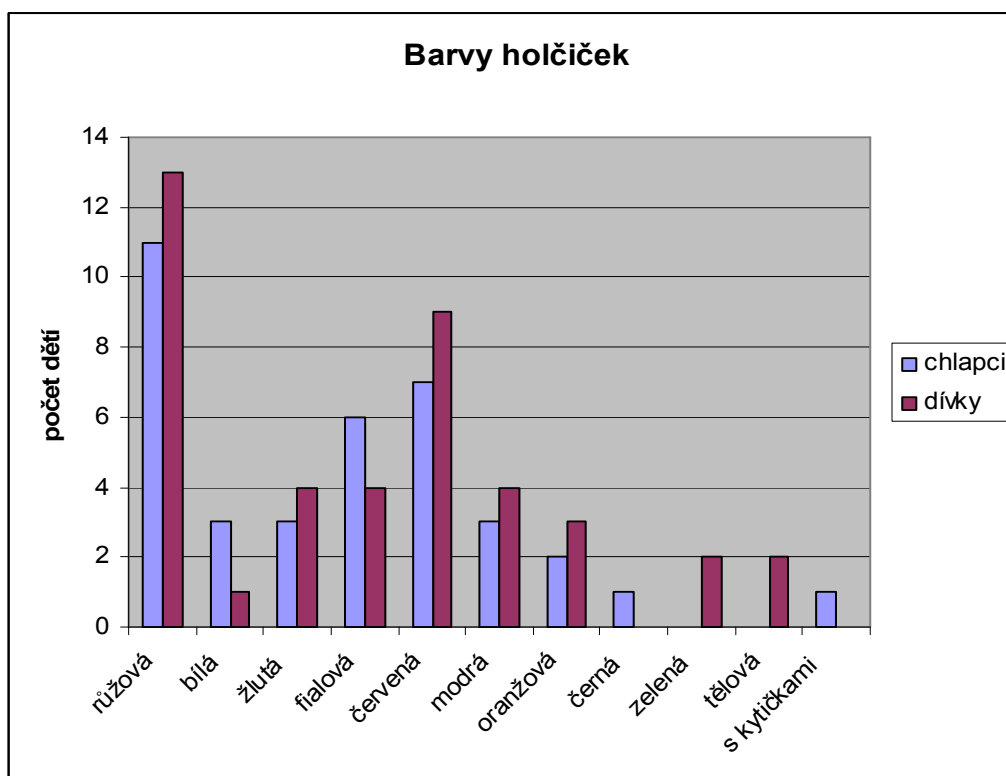
*Jakou barvu oblečení a jaké oblečení nosí holčičky?**Oblečení holčiček**Graf č. 3 Oblečení holčiček**Tab. č. 5 Oblečení holčiček*

	chlapci	dívky
šaty	5	7
sukně	8	9
tričko s Barbie	1	0
kalhoty	5	7
střevíce	1	0
mašle	1	0

Oblečení typické pro dívku je nejčastěji sukně a šaty, i když skoro polovina dětí odpovědělo, že děvčata mohou nosit i kalhoty. Projevuje se zde větší tolerance ve výběru typu oblečení než u chlapců, kteří by např. nemohli vůbec nosit sukně či šaty.

Barvy holčiček

Graf č. 4 Barvy holčiček

Tab. č. 6 Barvy holčiček

	chlapci	dívky
růžová	11	13
bílá	3	1
žlutá	3	4
fialová	6	4
červená	7	9
modrá	3	4
oranžová	2	3
černá	1	0
zelená	0	2
tělová	0	2
s kytičkami	1	0

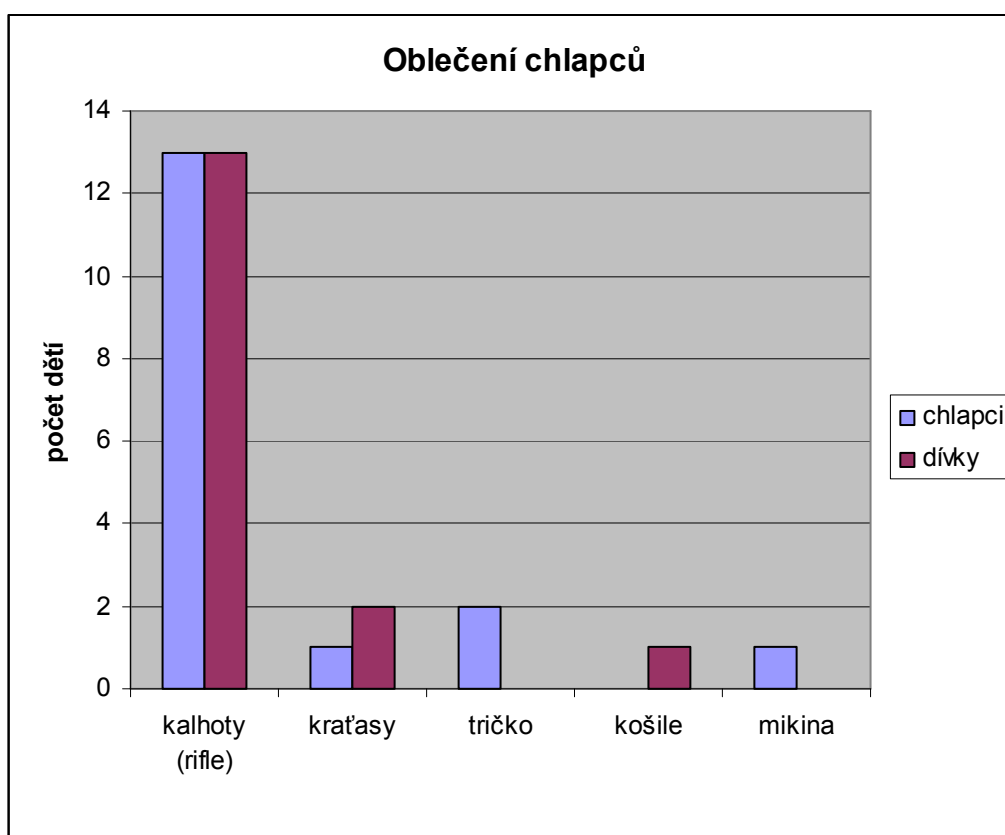

Mezi dětmi jednoznačně převládá vědomí, že k dívce patří růžová barva, dále červená, fialová, žlutá, ale také modrá, zatímco černá nebo zelená jen velmi nepatrně. Opět je zde možné vidět, že dívky mohou nosit podle dětí skoro všechny barvy.

Jakou barvu oblečení a jaký typ oblečení nosí kluci?

Oblečení chlapců

Graf č. 5 Oblečení chlapců

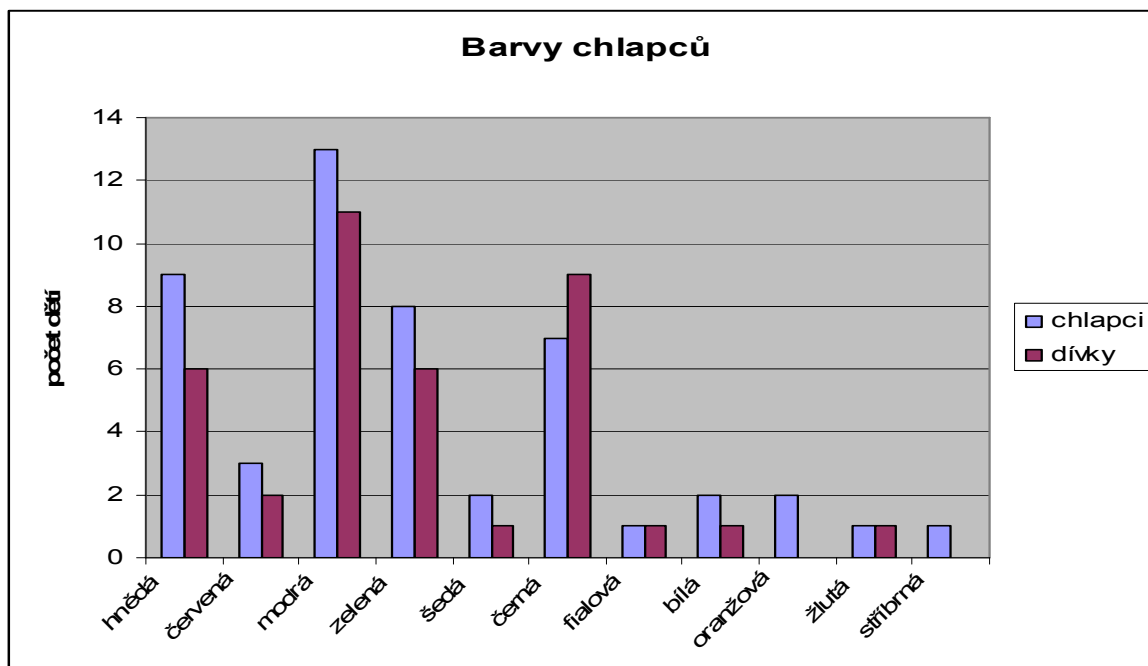
Tab. č. 7 Oblečení chlapců

	chlapci	dívky
kalhoty (rifle)	13	13
kraťasy	1	2
tričko	2	0
košile	0	1
mikina	1	0

Vyskytla se zde 100% shoda dětí, že mezi oblečení chlapců patří jen kalhoty a jim podobné oblečení jako jsou např. kraťasy. Mezi další typ chlapeckého oblečení děti zařadily trička, případně košile a mikiny.

Barvy chlapců

Graf č. 6 Barvy chlapců

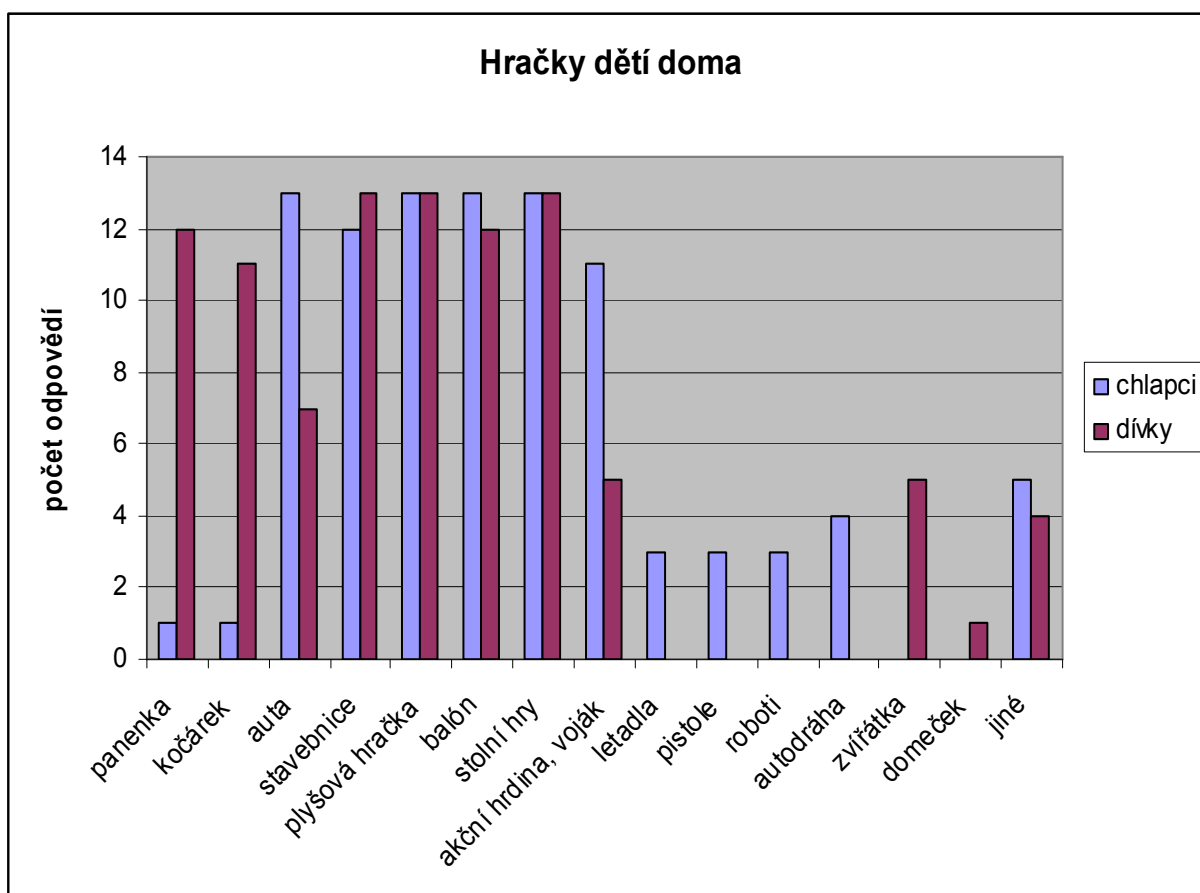
Tab. č. 8 Barvy chlapců

	chlapci	dívky
hnědá	9	6
červená	3	2
modrá	13	11
zelená	8	6
šedá	2	1
černá	7	9
fialová	1	1
bílá	2	1
oranžová	2	0
žlutá	1	1
stříbrná	1	0

Tak, jak jsme se setkali u dívek s barvou růžovou, tak u chlapců je na prvním místě barva modrá, dále černá, hnědá a zelená. Lze si také všimnout, že zde (i když jen v malém množství odpovědí) děti uvedly také barvu červenou, oranžovou nebo žlutou. Avšak nenajdeme tady barvu růžovou, což opět potvrzuje to, že chlapci jsou více vázáni stereotypy.

Jaké hračky máš doma?

Graf č. 7 Hračky dětí doma

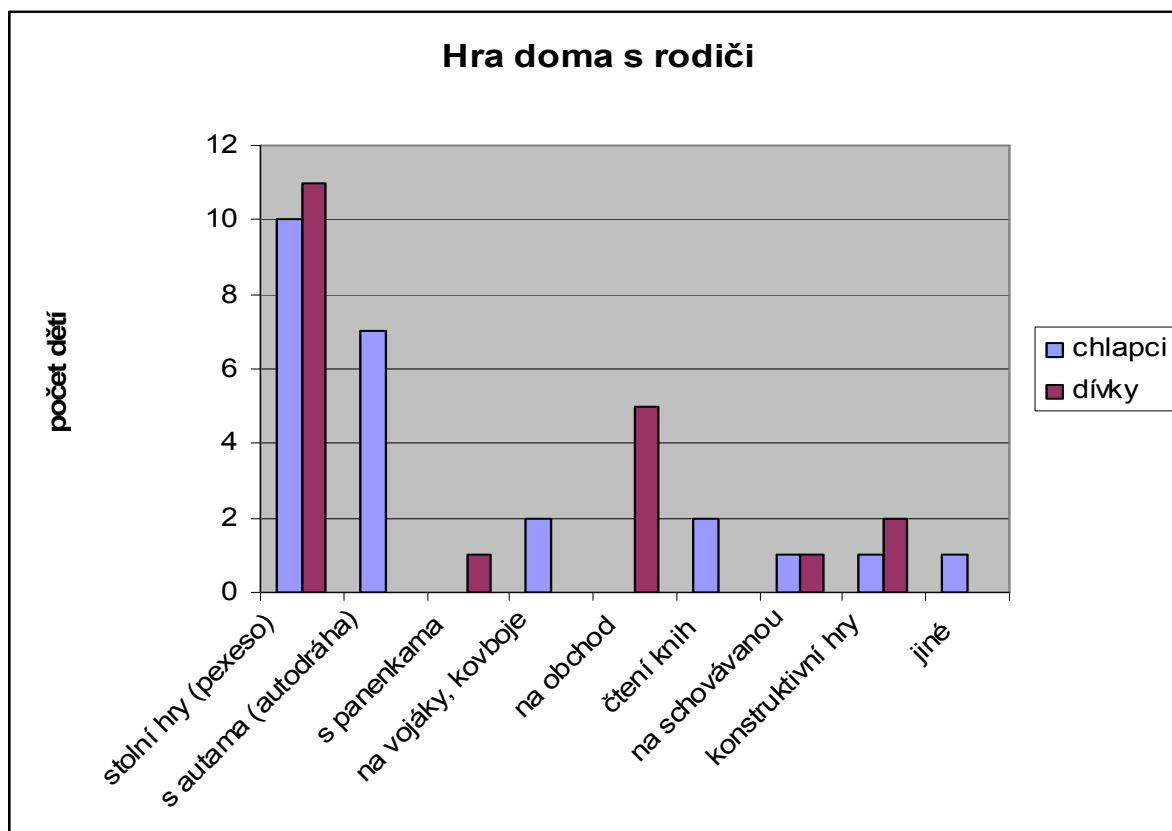
Tab. č. 9 Hračky dětí doma

	chlapci	dívky
panenka	1	12
kočárek	1	11
auta	13	7
stavebnice	12	13
plyšová hračka	13	13
balón	13	12
stolní hry	13	13
akční hrdina, voják	11	5
letadla	3	0
pistole	3	0
roboti	3	0
autodráha	4	0
zvířátka	0	5
domeček	0	1
jiné	5	4

U této otázky je k povšimnutí především to, že ačkoliv panenku či kočárek (hračka určená pro děvčata) mají doma jen dva chlapci a to ještě z toho důvodu, že mají sestru, tak své vlastní autíčko (hračka určená pro chlapce) má mezi svými hračkami více jak polovina děvčat. Když jsem se při rozhovoru zeptala chlapce, zda má doma panenku a jeho odpověď zněla ne, tak k tomu většinou ještě přidal, že to jsou přece hračky pro holky a velice se divil, jak se ho na to můžu vůbec ptát. Zatímco dívky, které mají své vlastní autíčko, to říkaly s hrdostí v hlase. Existují pak i hračky, které má doma většina dětí bez rozdílu pohlaví a to je např. stavebnice, plyšová hračka, stolní hry či balón, dali by se zde zařadit také akční hrdinové jako např. Spiderman. Dalšími hračkami užívanými jen chlapci jsou pistole, letadla, roboti či autodráha, zatímco u dívek jsou to zvířátka a domečky.

Na co si hraješ doma s maminkou a tatínkem?

Graf č. 8 Hra doma s rodiči

Tab. č. 10 Hra doma s rodiči

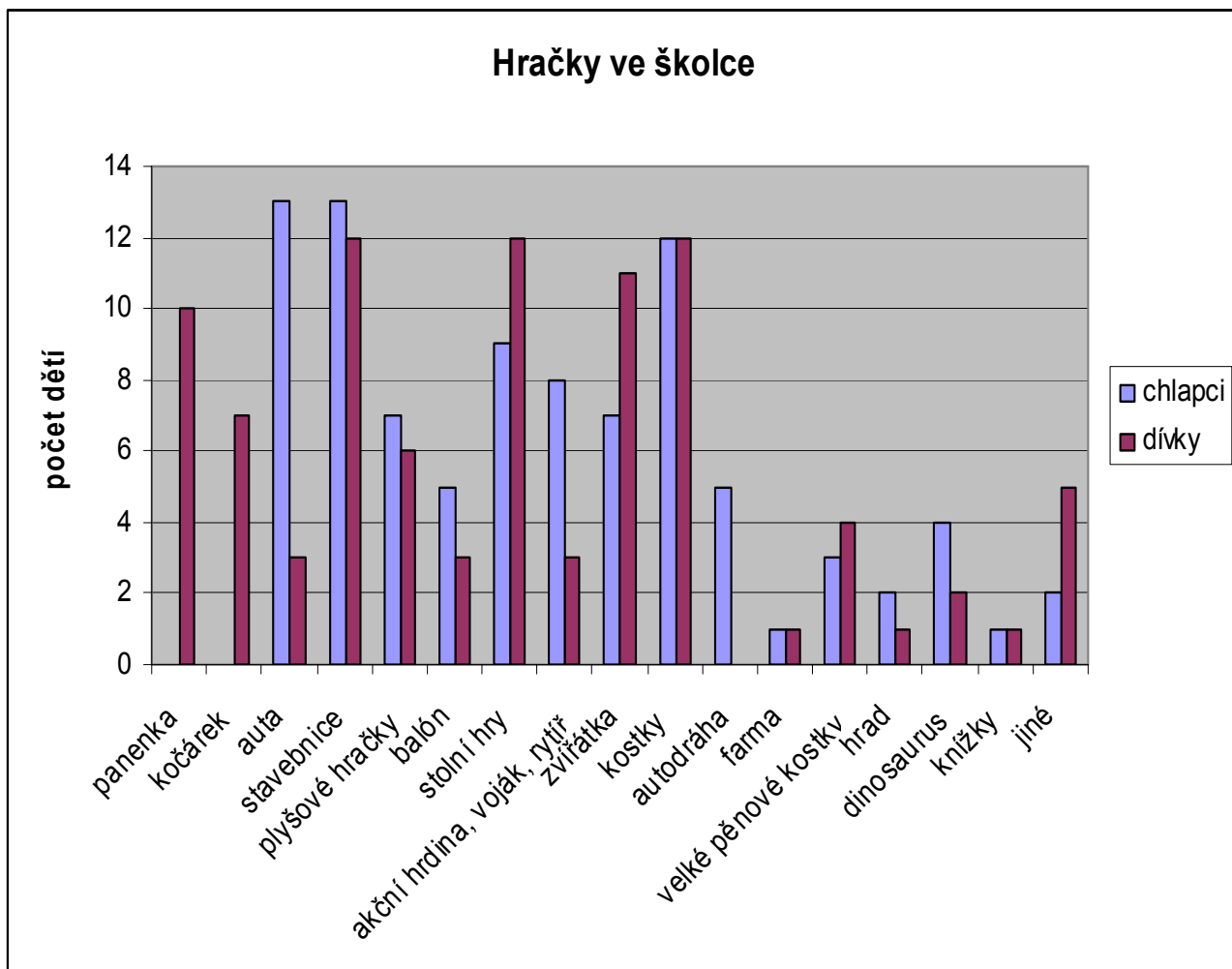
	chlapci	dívky
stolní hry (pexeso)	10	11
s auty (autodráha)	7	0
s panenkami	0	1
na vojáky, kovboje	2	0
na obchod	0	5
čtení knih	2	0
na schovávanou	1	1
konstruktivní hry	1	2
jiné	1	0

Společnou aktivitou rodičů s dětmi je ve většině případů hra pexesa a jiných stolních her. Mezi další činnosti je u chlapců hra s autíčky a autodráhami, hra na vojáky či kovboje (hry

s prvky agresivity) a u dívek je to hra na obchod, která může poukazovat na budoucí roli dívky – starost o rodinu a domácnost. U chlapců se také setkáváme s tím, že jim rodiče čtou knížky.

S jakým hračkami si hraješ ve školce?

Graf č. 9 Hračky ve školce

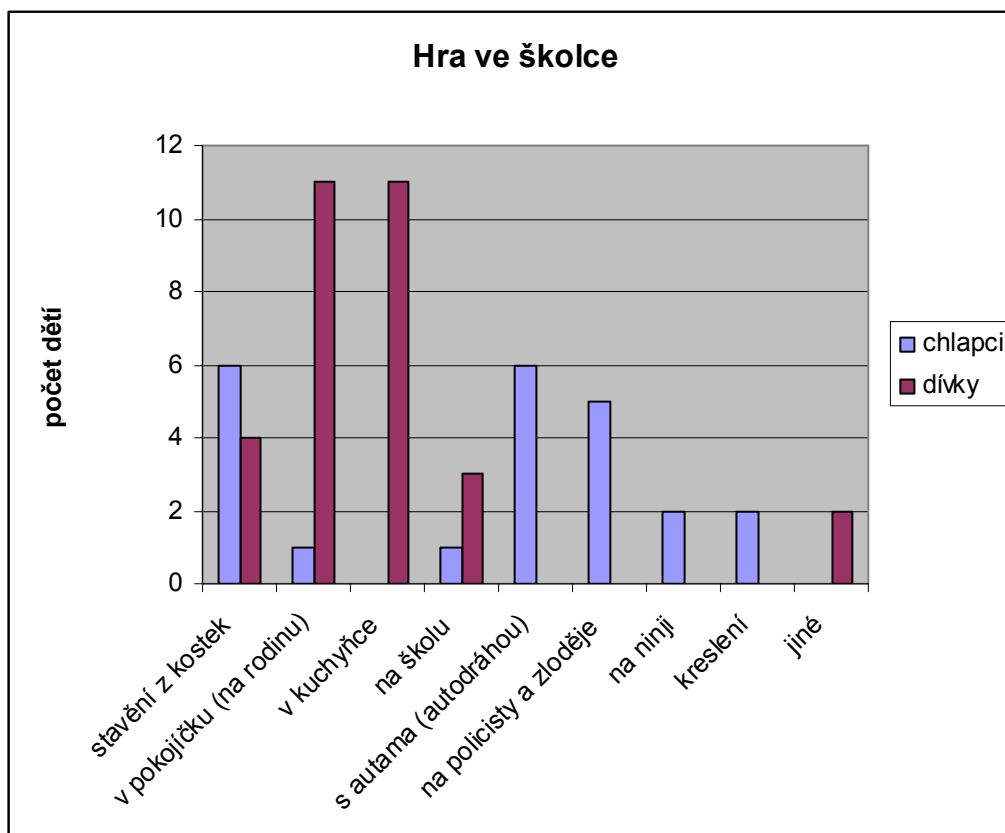
Tab. č. 11 Hračky ve školce

	chlapci	dívky
panenka	0	10
kočárek	0	7
auta	13	3
stavebnice	13	12
plyšové hračky	7	6
balón	5	3
stolní hry	9	12
akční hrdina, voják, rytíř	8	3
zvířátka	7	11
kostky	12	12
autodráha	5	0
farma	1	1
velké pěnové kostky	3	4
hrad	2	1
dinosaurus	4	2
knížky	1	1
jiné	2	5

Ve školce si ke hře děti kromě hraček jako jsou auta či panenky nejvíce vybírají kostky či stavebnice, které jim slouží ke konstruktivním hrám, kdy staví garáže či dráhy pro auta nebo hrady, ve kterých s vojáky pořádají bitvy. Z velkých pěnových kostek si staví lodě či domečky, záleží na tom, zda si s nimi hrají chlapci nebo děvčata. Dalšími oblíbenými hračkami jsou hlavně mezi děvčaty zvířátka, stolní hry a plyšové hračky.

Na co si hraješ s kamarády ve školce?

Graf č. 10 Hra ve školce

Tab. č. 12 Hra ve školce

	chlapci	dívky
stavění z kostek	6	4
v pokojíčku (na rodinu)	1	11
v kuchyňce	0	11
na školu	1	3
s auty (autodráhou)	6	0
na policisty a zloděje	5	0
na ninje	2	0
kreslení	2	0
jiné	0	2

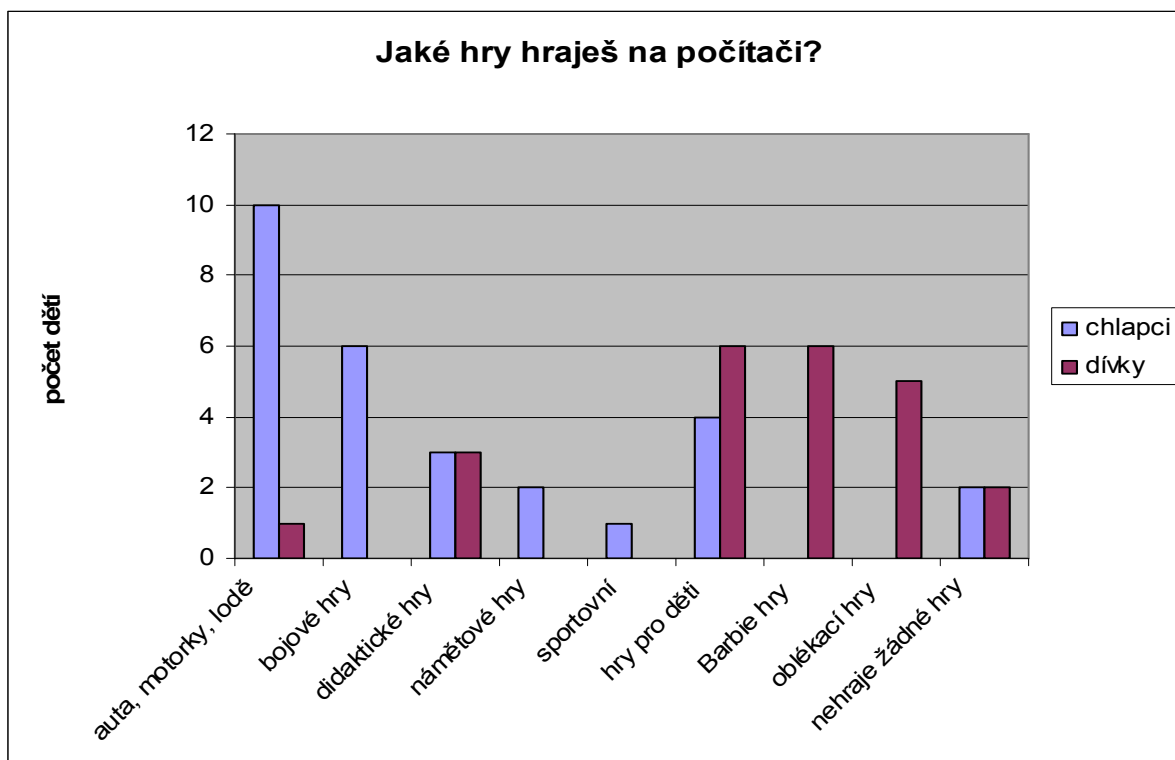
Při hře s kamarády mezi děvčaty převládá hra v pokojíčku (kdy si hrají na rodinu a občas se zapojí i chlapci v roli tatínka) a v kuchyňce a dále hra na školu. Naopak chlapci si spolu

hrají s auty, kdy staví autodráhy, na policisty a zloděje či na bojovníky Ninja, kdy se vlastně jedná o hry s prvky agresivity. Činností, při které se sejdou přibližně stejně obě pohlaví, je stavění z kostek.

Jaké hry hraješ na počítači?

Graf č. 11 Jaké hry hraješ na počítači?

Tab. č. 13 Jaké hry hraješ na počítači?

	chlapci	dívky
auta, motorky, lodě	10	1
bojové hry	6	0
didaktické hry	3	3
námětové hry	2	0
sportovní	1	0
hry pro děti	4	6
Barbie hry	0	6
oblékačí hry	0	5
nehraje žádné hry	2	2

Při hře na počítači u chlapců převažují hry s auty, motorkami či loděmi, které ovšem hrají i dívky, poté bojové hry, námětové či sportovní a protikladem jsou dívčí hry, jako jsou Barbie hry či oblékací hry, těch se ovšem žádný z chlapců neúčastní. Mezi společně hrané hry můžeme zařadit hry pro děti či didaktické.

Může si kluk hrát s hračkami pro holky a naopak?

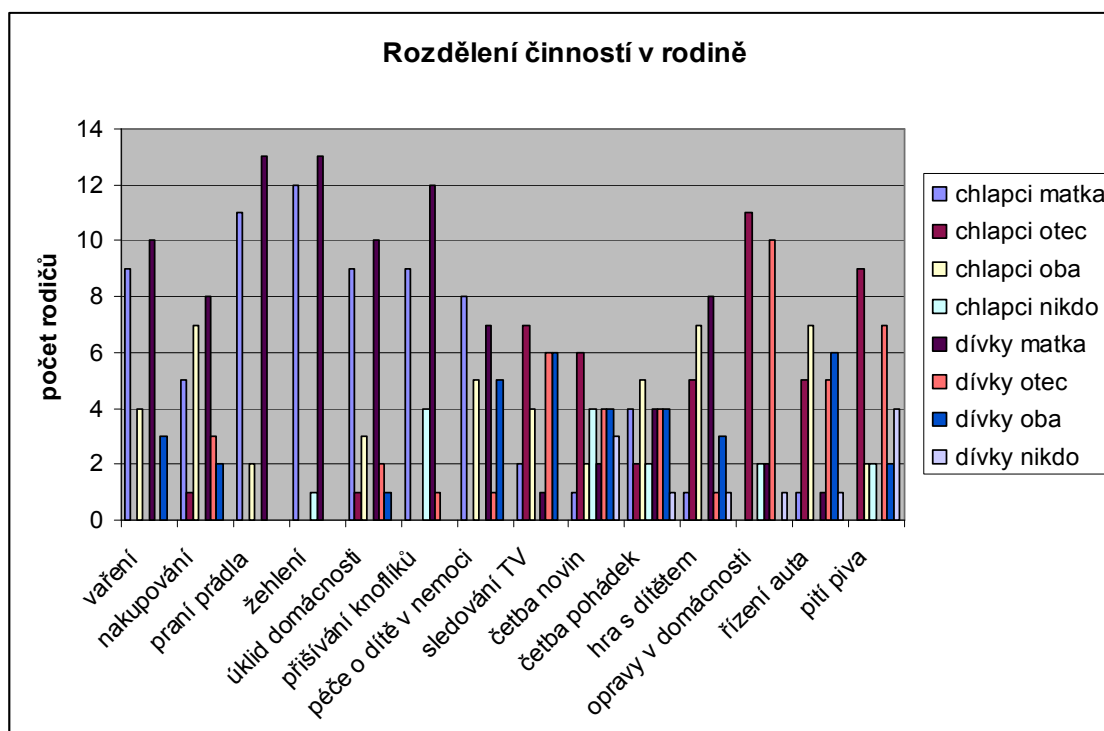
Tab. č. 14 Může si kluk hrát s hračkami pro holky a naopak?

	chlapci	dívky
ano	4	6
ne	9	7

Po této stránce jsou více tolerantnější dívky. Na otázku, proč si mohou hrát, mi bylo řečeno „když se jim to líbí, tak ať si s tím hrají“ a na otázku, proč nemohou, tak odpověď nejčastěji byla „auta jsou pro kluky, pro holky jsou panenky“ nebo dítě neumělo odůvodnit svou odpověď.

Kdo dělá častěji tyto činnosti?

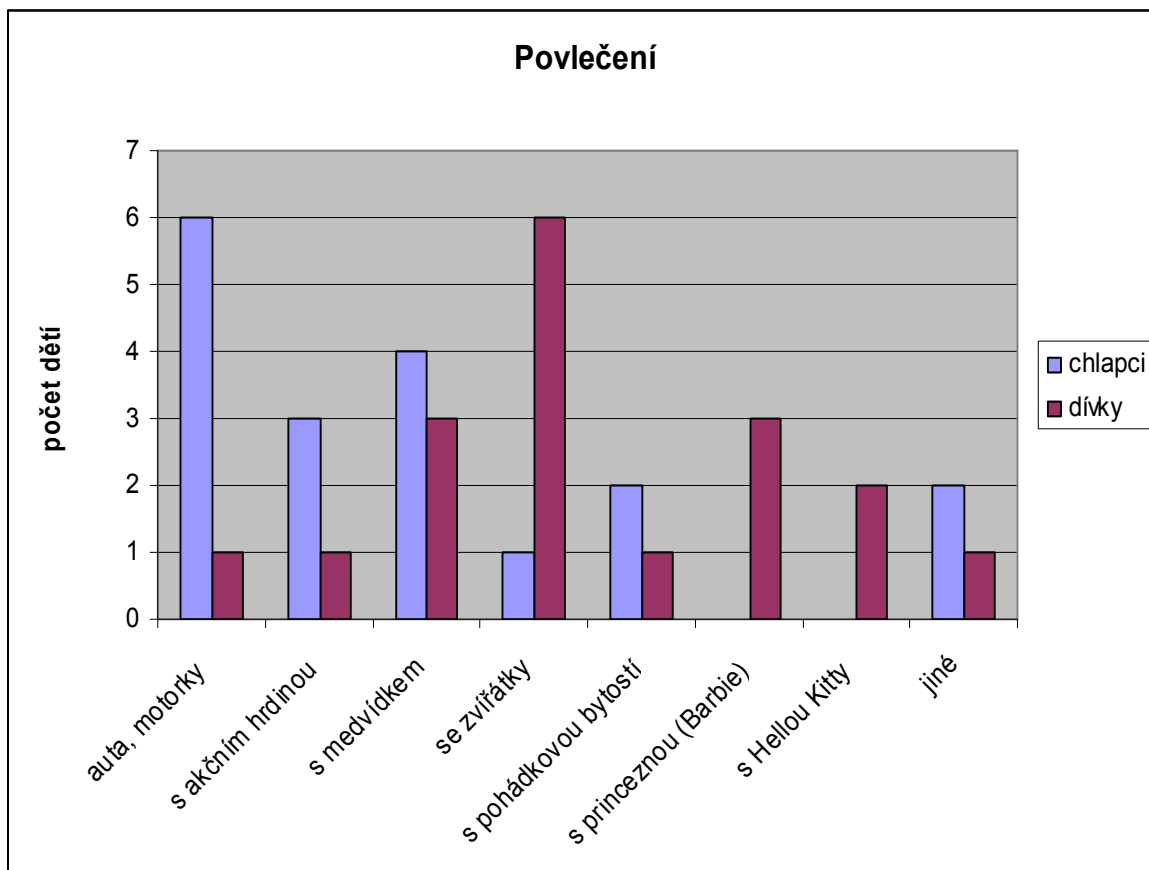
Graf č. 12 Rozdělení činností v rodině

Tab. č. 15 Rozdělení činností v rodině

	chlapci				dívky			
	matka	otec	oba	nikdo	matka	otec	oba	nikdo
vaření	9	0	4	0	10	0	3	0
nakupování	5	1	7	0	8	3	2	0
praní prádla	11	0	2	0	13	0	0	0
žehlení	12	0	0	1	13	0	0	0
úklid domácnosti	9	1	3	0	10	2	1	0
přišívání knoflíků	9	0	0	4	12	1	0	0
péče o dítě v nemoci	8	0	5	0	7	1	5	0
sledování TV	2	7	4	0	1	6	6	0
četba novin	1	6	2	4	2	4	4	3
četba pohádek	4	2	5	2	4	4	4	1
hra s dítětem	1	5	7	0	8	1	3	1
opravy v domácnosti	0	11	0	2	2	10	0	1
řízení auta	1	5	7	0	1	5	6	1
pití piva	0	9	2	2	0	7	2	4

Mezi práce, které jsou doménou žen, patří podle dětí především žehlení, praní prádla, úklid domácnosti, přišívání knoflíků či vaření. Naopak k činnostem, které jsou typické hlavně pro otce, patří sledování televize, opravy v domácnosti a pití piva. Avšak je zde spousta činností, které jsou vykonávány relativně stejně oběma rodiči a tj. nakupování, péče o dítě v nemoci, četba pohádek či řízení auta. Zajímavé je zjištění, že v případě, že se jedná o chlapce, více si s ním hrají oba rodiče nebo otec, na rozdíl od dívek, se kterými si více hrají jen matky a z malé části oba rodiče.

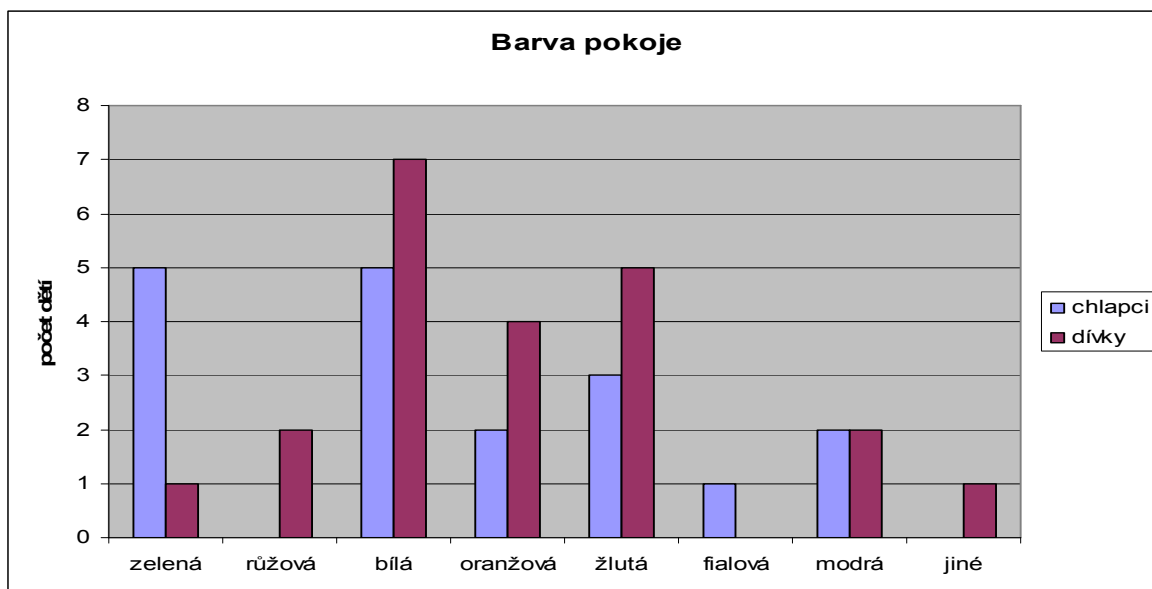
*Jak vypadá tvůj pokojíček?**Povlečení dětí**Graf č. 13 Povlečení**Tab. č. 16 Povlečení*

	chlapci	dívky
auta, motorky	6	1
s akčním hrdinou	3	1
s medvídkem	4	3
se zvířátky	1	6
s pohádkovou bytostí	2	1
s princeznou (Barbie)	0	3
s Hellou Kitty	0	2
jiné	2	1

I podle typu povlečení lze vydedukovat, zda v posteli spí dívka či chlapec. Chlapec mívá povlečení s auty, motorkami či akčním hrdinou jako je např. Spiderman, zatímco dívka hlavně se zvířátky, s princeznou, Barbie či Hellou Kitty. Společné jim oběma je povlečení s medvídky či pohádkovou bytostí.

Barva pokoje

Graf č. 14 Barva pokoje

Tab. č. 17 Barva pokoje

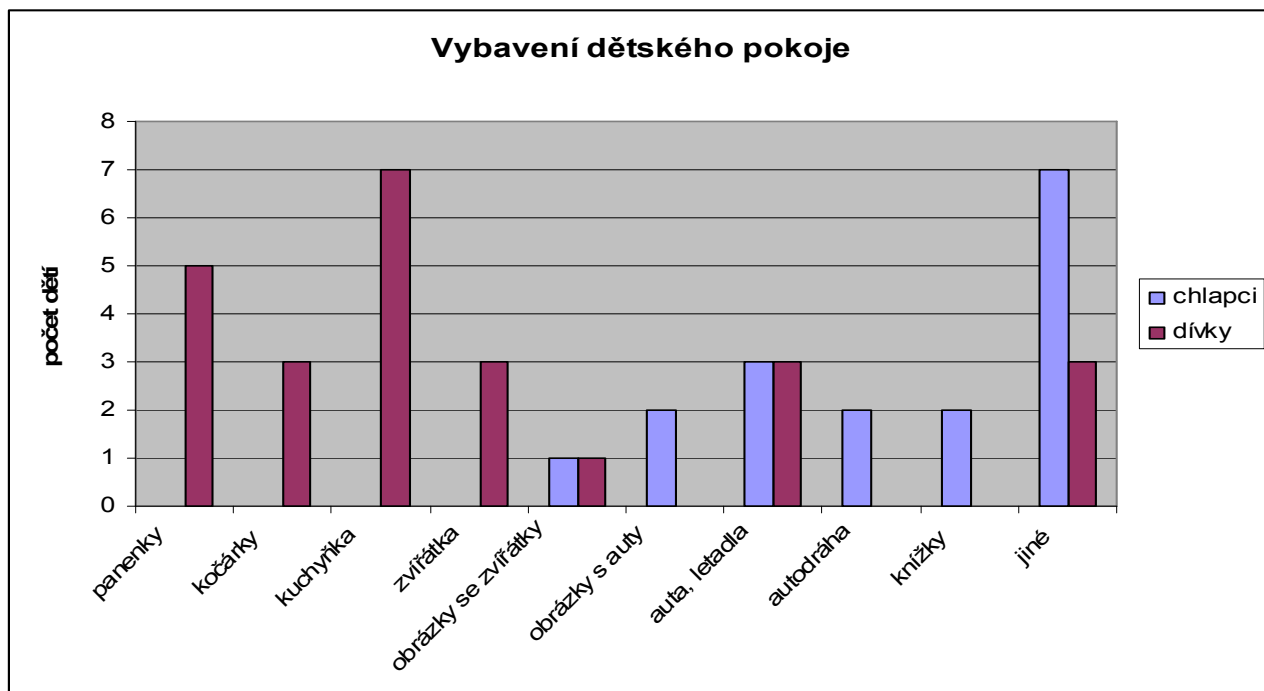
	chlapci	dívky
zelená	5	1
růžová	0	2
bílá	5	7
oranžová	2	4
žlutá	3	5
fialová	1	0
modrá	2	2
jiné	0	1

Dětské pokoje jsou dle dětí většinou vymalovány v kombinaci více barev, kdy u chlapců převažuje zelená a bílá, poté žlutá a modrá, kdežto u dívek je to převážně barva bílá, žlutá,

oranžová a růžová, ale také stejně jako u hochů se vyskytuje modrá a zelená barva. Opět si zde můžeme všimnout toho, že dívky mohou mít všechny barvy jako chlapci, kdežto opačně to tak není.

Vybavení dětského pokoje

Graf č. 15 Vybavení dětského pokoje

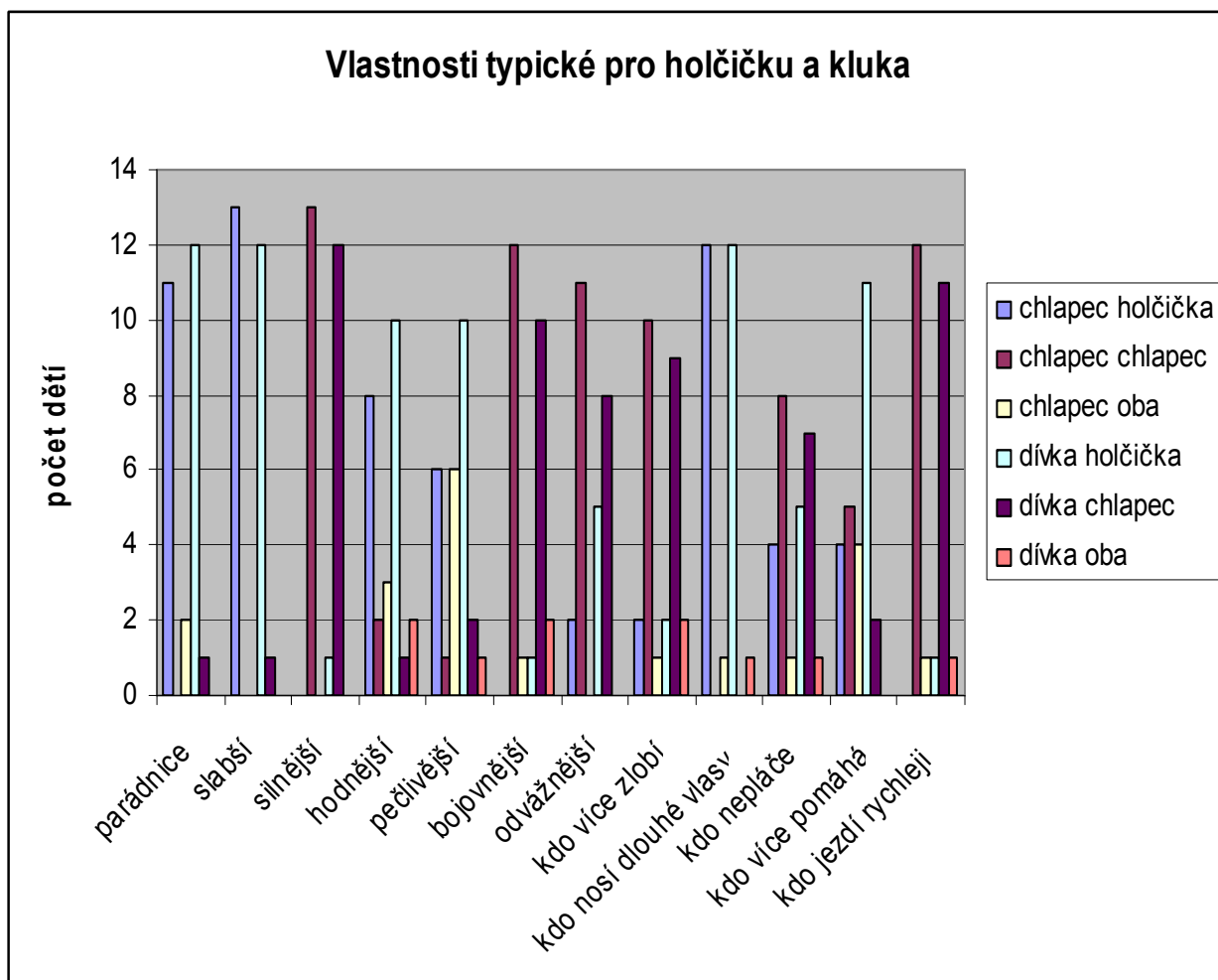
Tab. č. 18 Vybavení dětského pokoje

	chlapci	dívky
panenky	0	5
kočárky	0	3
kuchyňka	0	7
zvířátka	0	3
obrázky se zvířátky	1	1
obrázky s auty	2	0
auta, letadla	3	3
autodráha	2	0
knížky	2	0
jiné	7	3

Podle odpovědí dětí bychom mohli usoudit, že dívčí pokoje mají více vybavení, které specifikuje pohlaví dítěte, které pokoj obývá. Mezi nejčastější patří dětské kuchyňky, panenky a kočárky, zvířátka, ale také auta a letadla. Kdežto chlapeci mívají v pokojích převážně auta, obrázky s nimi, autodráhy či knížky.

Jaké vlastnosti jsou typické pro holčičky a kluka?

Graf č. 16 Jaké vlastnosti jsou typické pro holčičky a kluka?

Tab. č. 19 Jaké vlastnosti jsou typické pro holčičky a kluka?

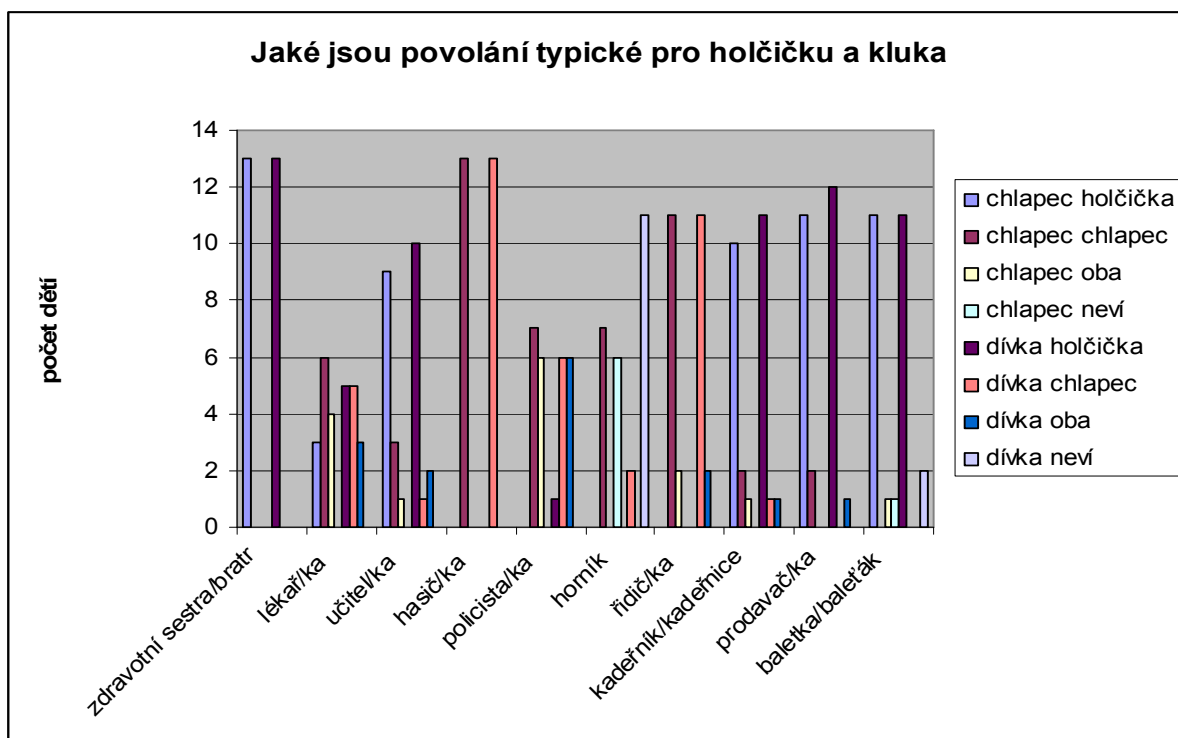
	chlapec			dívka		
	holčička	chlapec	oba	holčička	chlapec	oba
parádnice	11	0	2	12	1	0
slabší	13	0	0	12	1	0
silnější	0	13	0	1	12	0
hodnější	8	2	3	10	1	2
pečlivější	6	1	6	10	2	1
bojovnější	0	12	1	1	10	2
odvážnější	2	11	0	5	8	0
kdo více zlobí	2	10	1	2	9	2
kdo nosí dlouhé vlasy	12	0	1	12	0	1
kdo nepláče	4	8	1	5	7	1
kdo více pomáhá	4	5	4	11	2	0
kdo jezdí rychleji	0	12	1	1	11	1

Děti si uvědomují, že některé vlastnosti patří jen dívkám, např. jsou parádnice, měly by nosit dlouhé vlasy, jsou slabší, hodnější či pečlivější nebo chlapcům, kteří jsou silnější, bojovnější, jezdí rychleji či více zlobí. Na druhou stranu je možné třeba zjistit, že dívky jsou v odvaze skoro na stejné úrovni jako chlapci a naopak, že chlapci doma pomáhají skoro stejně jako dívky. Záleží ovšem na pohlaví odpovídajícího dítěte. Chlapci také mnohem častěji než dívky uváděli možnost, že by daná vlastnost mohla mít stejnou míru u obou pohlaví.

Jaké povolání jsou typické pro holčičku a kluka?

Graf č. 17 Jaké povolání jsou typické pro holčičku a kluka?

Tab. č. 20 Jaké povolání jsou typické pro holčičku a kluka?

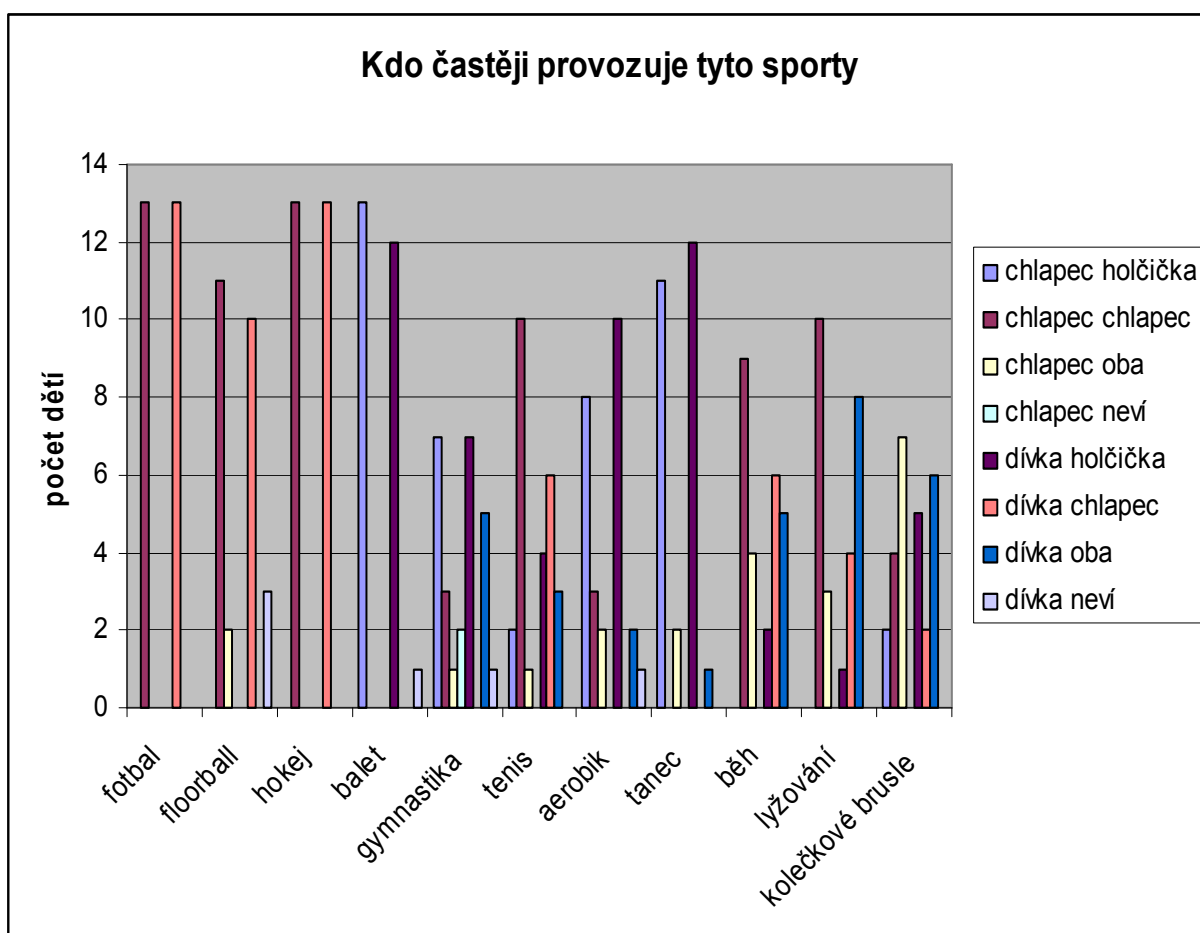
	chlapec				dívka			
	holčička	chlapec	oba	neví	holčička	chlapec	oba	neví
zdravotní sestra/bratr	13	0	0	0	13	0	0	0
lékař/ka	3	6	4	0	5	5	3	0
učitel/ka	9	3	1	0	10	1	2	0
hasič/ka	0	13	0	0	0	13	0	0
policista/ka	0	7	6	0	1	6	6	0
horník	0	7	0	6	0	2	0	11
řidič/ka	0	11	2	0	0	11	2	0
kadeřník/kadeřnice	10	2	1	0	11	1	1	0
prodavač/ka	11	2	0	0	12	0	1	0
baletka/baleták	11	0	1	1	11	0	0	2

V seznamu dětem nabídnutých zaměstnání se našly dvě, kdy děti se 100% jednotností určily, kdo nejčastěji toto povolání vykonává. Jedná se o zdravotní sestru, kterou vykonává

podle dětí jen žena a hasič, kterého vykonává jedině muž. Vždy jsem dětem nabídla pojmenování jak pro muže, tak pro ženu v tomto povolání, abych je přímo nenaváděla k tomu, jaké pohlaví mají říci, avšak u těchto dvou se všichni shodli. Převážně jako ženské povolání bylo dětmi označeno kadeřník/kadeřnice, prodavač/ka, baletka/baleták a učitel/ka. Naopak k mužským patří řidič/ka a horník, přičemž většina dívek ani nevěděla, kdo to horník je. Rovnoměrnější zastoupení obou pohlaví je především mezi policisty a lékaři.

Kdo podle dítěte provozuje častěji tyto sporty?

Graf č. 18 Kdo častěji provozuje tyto sporty?

Tab. č. 21 Kdo častěji provozuje tyto sporty?

	chlapec				dívka			
	holčička	chlapec	oba	neví	holčička	chlapec	oba	neví
fotbal	0	13	0	0	0	13	0	0
florbal	0	11	2	0	0	10	0	3
hokej	0	13	0	0	0	13	0	0
balet	13	0	0	0	12	0	0	1
gymnastika	7	3	1	2	7	0	5	1
tenis	2	10	1	0	4	6	3	0
aerobik	8	3	2	0	10	0	2	1
tanec	11	0	2	0	12	0	1	0
běh	0	9	4	0	2	6	5	0
lyžování	0	10	3	0	1	4	8	0
kolečkové brusle	2	4	7	0	5	2	6	0

Ve sportovních aktivitách můžeme zjistit, že jsou činnosti, kterých se mohou podle dětí účastnit jen dívky nebo chlapci. Jen pro dívky by měl být především balet a tanec (i když je zde i malá možnost toho, že se této činnosti mohou věnovat obě pohlaví) a jen pro chlapce je hokej a fotbal, případně florbal (i zde chlapci říkají, že ho mohou hrát i dívky). Avšak ve spoustě aktivit je možné se setkat s rovnoměrným podílem pohlaví, kdy dívky jsou méně vyhraněné než chlapci.

Při vyhodnocování rozhovorů s dětmi je nutné zohlednit komunikativní dovednosti dítěte. To, že dítě např. na otázku, jak má zařízený pokojíček skoro nic neodpoví, nemusí znamenat, že v něm nic nemá.

3.2 Výsledky dotazníkového šetření rodičů

V dotaznících byly rodičům pokládány otázky směřující stejným směrem jako u dětí a to z důvodu srovnávání odpovědí a zodpovězení výzkumných otázek z pohledu rodičů.

Pohlaví Vašeho dítěte umístěného v mateřské škole

Dotazníkového šetření se účastnili rodiče 26 dětí, z toho 13 dívek a 13 chlapců.

Věk rodičů

Tab. č. 22 Věk rodičů

	matka	otec
počet	26	26
průměrný věk	34,2	36,5

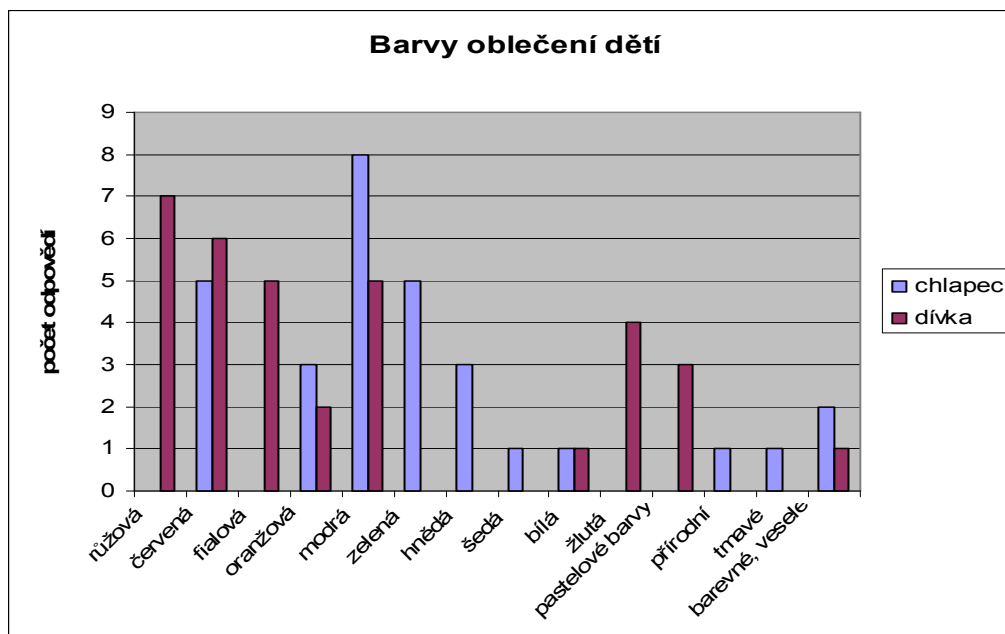
Tab. č. 22 ukazuje věk rodičů, kdy průměrný věk matek je 34,2 let a průměrný věk otců 36,5 let.

Má dítě sourozence?

Tab. č. 23 Má dítě sourozence?

	dívka	chlapec
má sourozence	9	10
nemá sourozence	4	3

Je možné, že je dítě při utváření genderových stereotypů ovlivňován také tím, zda má sourozence a jakého je tento sourozenec pohlaví. Sourozence má 19 dětí a 7 dětí jej nemá.

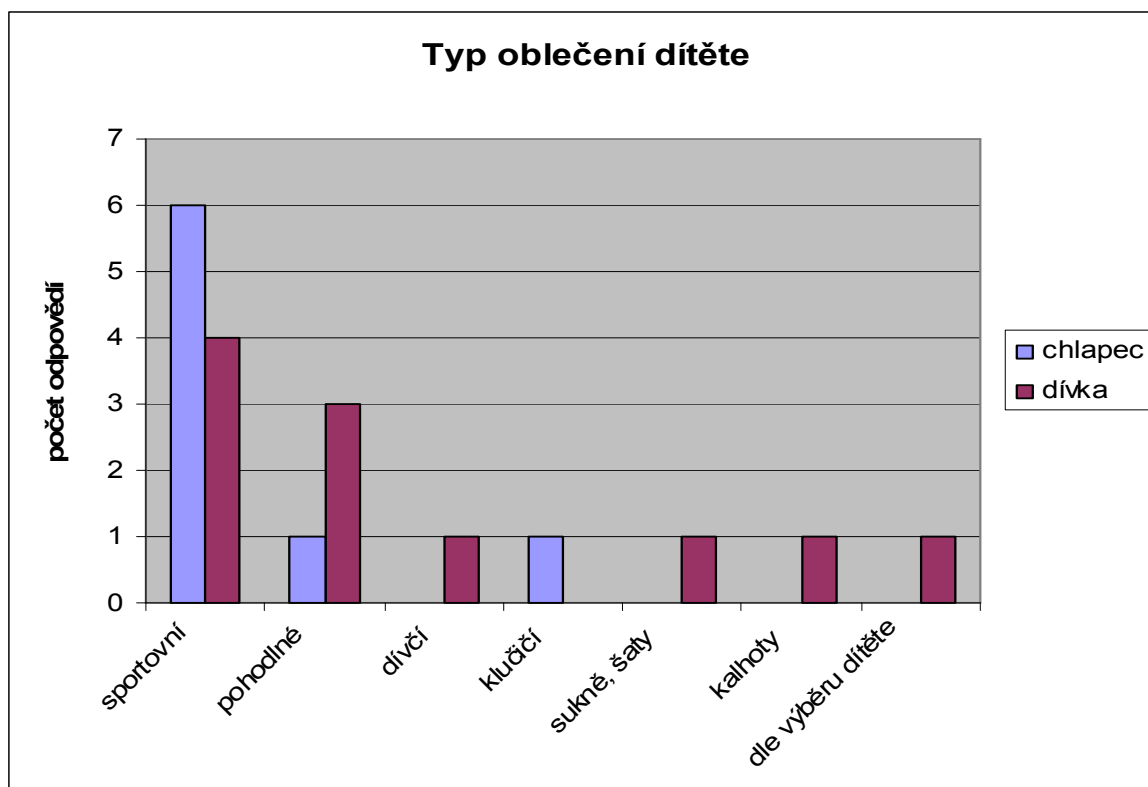
*Jaké barvy a typ oblečení preferujete u svého dítěte?**Barvy oblečení dětí**Graf č. 19 Barvy oblečení dětí**Tab. č. 24 Barvy oblečení dětí*

	chlapec	dívka
růžová	0	7
červená	5	6
fialová	0	5
oranžová	3	2
modrá	8	5
zelená	5	0
hnědá	3	0
šedá	1	0
bílá	1	1
žlutá	0	4
pastelové barvy	0	3
přírodní	1	0
tmavé	1	0
barevné, veselé	2	1

Rodiče oblékají děvčata nejvíce do růžové a fialové barvy, ale také do modré a žluté. Chlapci jsou oblékáni nejčastěji do modré, zelené a hnědé, rodiče také uvádějí barvy veselé. Společnou barvou pro obě pohlaví je barva červená.

Typ oblečení dítěte

Graf č. 20 Typ oblečení dítěte

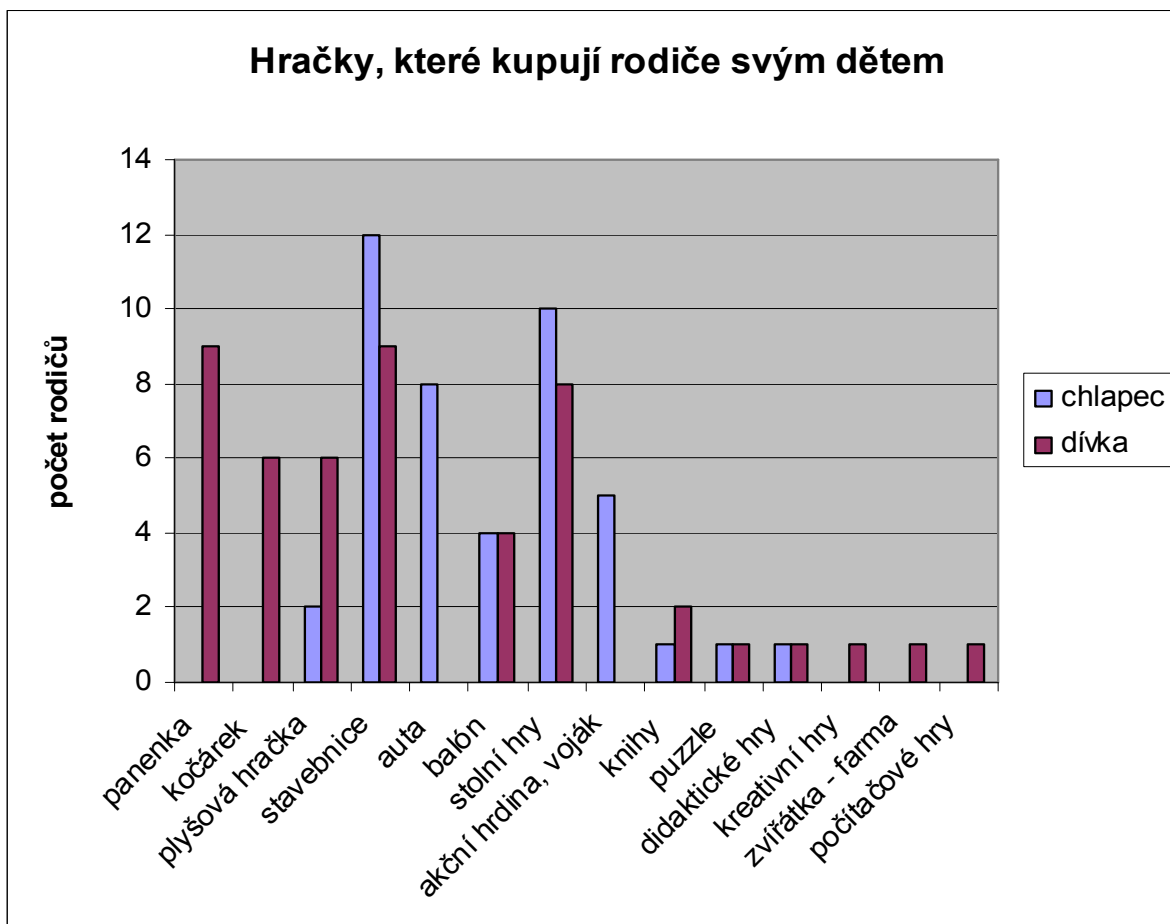
Tab. č. 25 Typ oblečení dítěte

	chlapec	dívka
sportovní	6	4
pohodlné	1	3
dívčí	0	1
klučičí	1	0
sukně, šaty	0	1
kalhoty	0	1
dle výběru dítěte	0	1

Rodiče preferují převážně sportovní oblečení a to jak u chlapců, tak u dívek. U děvčat je navíc uváděna sukně a pohodlné oblečení.

Jaké hračky kupujete svému dítěti?

Graf č. 21 Hračky, které kupují rodiče svým dětem

Tab. č. 26 Hračky, které kupují rodiče svým dětem

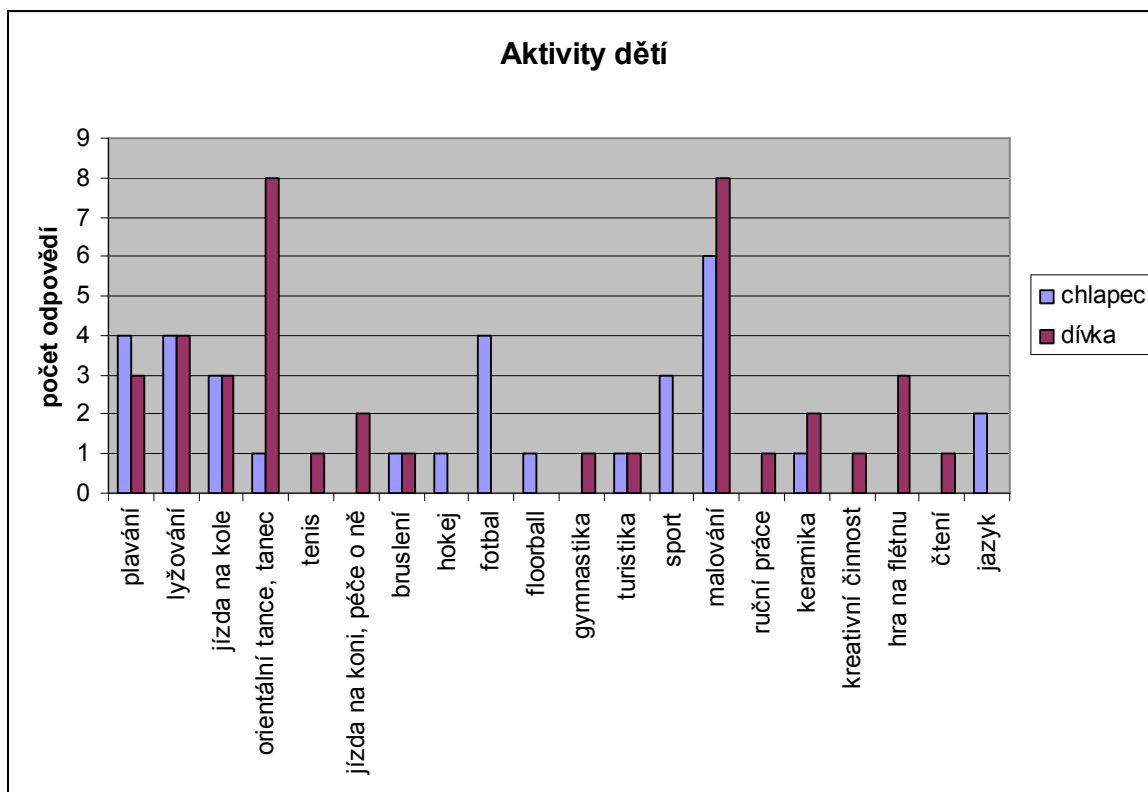
	chlapec	dívka
panenka	0	9
kočárek	0	6
plyšová hračka	2	6
stavebnice	12	9
auta	8	0
balón	4	4
stolní hry	10	8
akční hrdina, voják	5	0
knihy	1	2
puzzle	1	1
didaktické hry	1	1
kreativní hry	0	1
zvířátka - farma	0	1
počítačové hry	0	1

Pokud mají rodiče dceru, kupují jí především panenky, kočárek či plyšové hračky. Naopak synům jsou kupovány auta, akční hrdinové či vojáci. A i když jsou stavebnice a stolní hry kupovány chlapcům i děvčatům, u hochů se vyskytují častěji. Balón se vyskytuje u dětí stejnoměrně.

K jakým aktivitám vedete své dítě?

Graf č. 22 Aktivity dětí

Tab. č. 27 Aktivity dětí

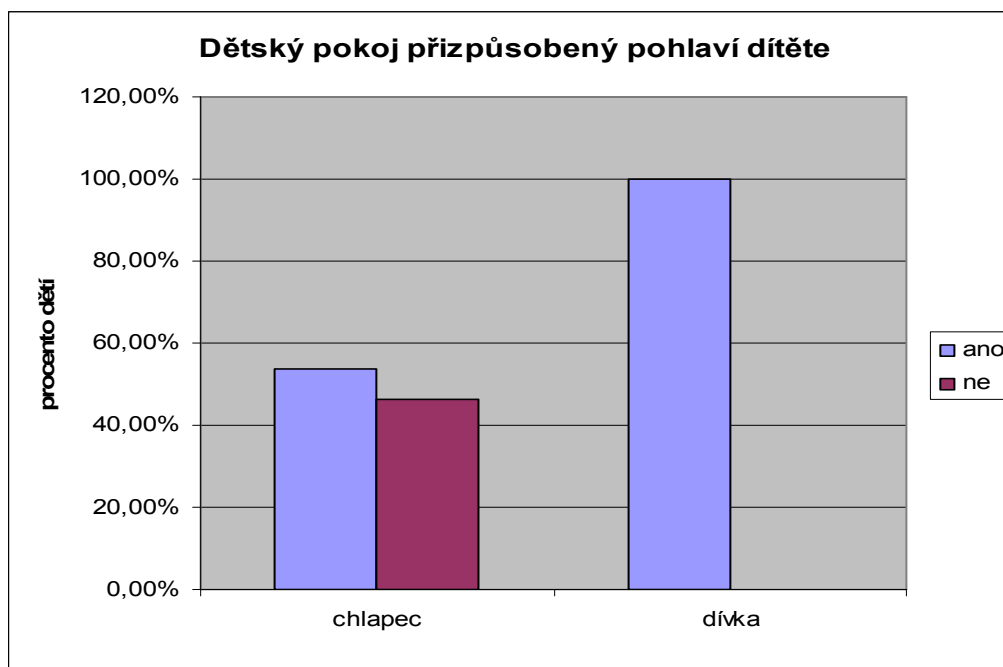
	chlapec	dívka
plavání	4	3
lyžování	4	4
jízda na kole	3	3
orientální tance, tanec	1	8
tenis	0	1
jízda na koni, péče o ně	0	2
bruslení	1	1
hokej	1	0
fotbal	4	0
florbal	1	0
gymnastika	0	1
turistika	1	1
sport	3	0

malování	6	8
ruční práce	0	1
keramika	1	2
kreativní činnost	0	1
hra na flétnu	0	3
čtení	0	1
jazyk	2	0

Rodiče podporují své děti ve spoustě aktivit. Mezi ty, které jsou převážně doménou dívek, patří tanec (především břišní tance), dále hra na flétnu, jízda na koni a péče o ně, keramika či ruční práce. Mezi chlapecké aktivity lze zařadit fotbal, florbal, hokej, sport a jazyky. Je ovšem spoustu činností, kterým se věnují obě pohlaví a tj. plavání, lyžování, jízda na kole, bruslení, turistika a hlavně malování.

Je dětský pokoj přizpůsobený pohlaví dítěte?

Graf. č. 23 Dětský pokoj přizpůsobený pohlaví dítěte

Tab. č. 28 Dětský pokoj přizpůsobený pohlaví dítěte

	chlapec	dívka
ano	53,80%	100%
ne	46,20%	0%

Dětské pokoje jsou přizpůsobovány pohlaví především dívkám. Chlapci mívají své pokoje vyzdobené obrázky a modely aut a bývají vymalovány zelenou, oranžovou, modrou či neutrální barvou. Naopak u dívek můžeme v dětském pokoji nalézt dětské kuchyňky, výbavu pro panenky (včetně domečku), obrázky, motýlky, závěsy s kytíčkami a pokoj mívá nejčastěji barvu žlutou či oranžovou.

Kdo byl s dítětem na rodičovské dovolené?

Tab. č. 29 Kdo byl s dítětem na rodičovské dovolené?

	rodina chlapce	rodina dívky
matka	85%	77%
otec	0	0
oba	15,00%	23%

Na rodičovské dovolené byla ve většině případů matka, avšak v rodině dívky se častěji rodiče v této péči vystřídali.

Kdo se stará o dítě v případě nemoci?

Tab. č. 30 Kdo se stará o dítě v případě nemoci?

	rodina chlapce	rodina dívky
matka	61,50%	84,60%
otec	7,70%	7,70%
oba	30,80%	7,70%

Pokud je nemocný chlapec, tak se o něj starají větším podílem oba rodiče než u dívky, kde se více stará matka.

Kdo tráví s dítětem více času?

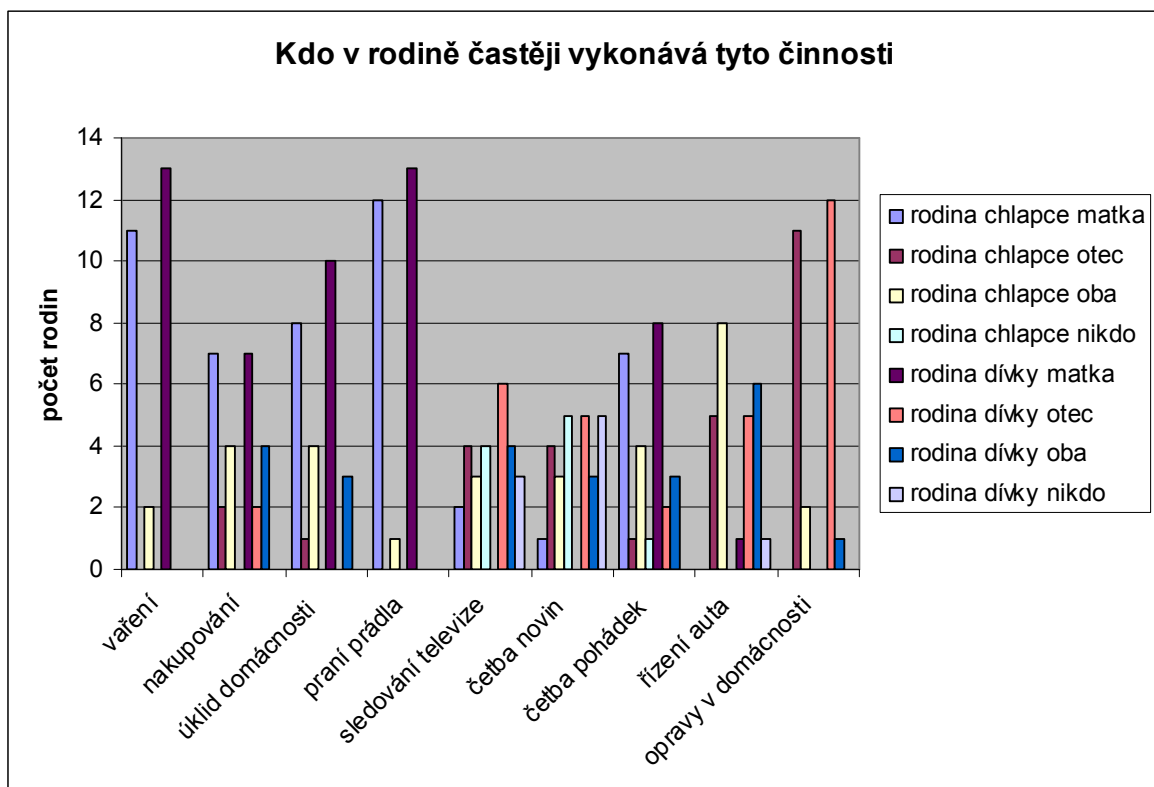
Tab. č. 31 Kdo tráví s dítětem více času?

	rodina chlapce	rodina dívka
matka	61,50%	84,60%
otec	7,70%	0%
oba	30,80%	15,40%

Chlapec tráví ve společnosti otce nebo obou rodičů více času, než je tomu u dívky, která bývá častěji s matkou.

Kdo častěji ve Vaší rodině vykonává tyto činnosti?

Graf č. 24 Kdo v rodině častěji vykonává tyto činnosti

Tab. č. 32 Kdo v rodině častěji vykonává tyto činnosti

	rodina chlapce				rodina dívky			
	matka	otec	oba	nikdo	matka	otec	oba	nikdo
vaření	11	0	2	0	13	0	0	0
nakupování	7	2	4	0	7	2	4	0
úklid domácnosti	8	1	4	0	10	0	3	0
praní prádla	12	0	1	0	13	0	0	0
sledování televize	2	4	3	4	0	6	4	3
četba novin	1	4	3	5	0	5	3	5
četba pohádek	7	1	4	1	8	2	3	0
řízení auta	0	5	8	0	1	5	6	1
opravy v domácnosti	0	11	2	0	0	12	1	0

Mezi činnosti, které vykonává převážně matka, patří vaření, praní prádla, úklid domácnosti či četba pohádek, zatímco u otce jsou to hlavně opravy v domácnosti či sledování televize. Dá se ale říci, že je pár činností, na kterých se podílí rodiče víceméně stejným dílem, např. nakupování či řízení auta.

Vadí Vám, když se Vaše dítě věnuje činnostem či si hraje s hračkami typickým pro opačné pohlaví?

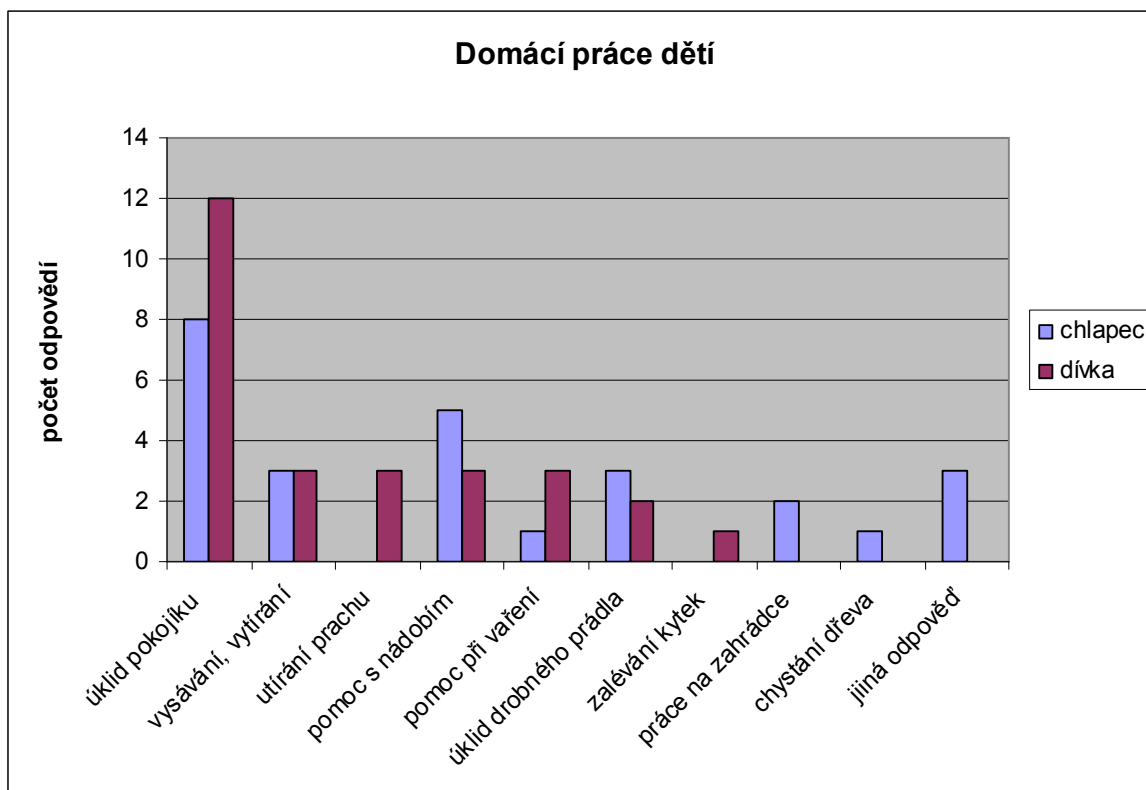
Tab. č. 33 Vadí Vám, když se Vaše dítě věnuje činnostem či si hraje s hračkami typickými pro opačné pohlaví?

	rodina chlapce	rodina dívky
ano	0%	0%
ne	100%	100%

Všechny odpovědi zněly ne, avšak ze zkušenosti vím, že záleží také na tom, zda dotazník vyplňovala žena nebo muž, protože ženy jsou mnohem tolerantnější vůči genderovým stereotypům než muži. Bohužel jsem tuto informaci neměla.

K jakým domácím pracím vedete své dítě?

Graf č. 25 Domácí práce dětí

Tab. č. 34 Domácí práce dětí

	chlapec	dívka
úklid pokojíku	8	12
vysávání, vytírání	3	3
utírání prachu	0	3
pomoc s nádobím	5	3
pomoc při vaření	1	3
úklid drobného prádla	3	2
zalévání kyttek	0	1
práce na zahrádce	2	0
chystání dřeva	1	0
jiná odpověď	3	0

Všechny děti jsou zapojovány do činností v domácnosti, avšak po dívkách se více požaduje úklid či pomoc při vaření, chlapci pomáhají také, ale jiným druhem práce.

Jsou ve Vaší rodině role rozděleny tradičním způsobem (tzn. otec v roli živitele, matka se stará o domácnost a dítě)?

Tab. č. 35 Je v rodině tradiční rozdělení rolí?

	rodina chlapce	rodina dívky
ano	30,80%	61,50%
ne	69,20%	38,50%

Tradiční rozdělení rolí se vyskytuje více v rodinách dívek.

Jste spokojeni s rozdělením rolí ve Vaší rodině?

Tab. č. 36 Spokojenost s rozdělením rolí v rodině

	rodina chlapce	rodina dívky
ano	92,30%	92,30%
ne	7,70%	7,70%

V každé ze 13 rodin s chlapci nebo s dívkami je 1 rodina nespokojena č spíše ta osoba, která dotazník vyplňovala.

3.3 Výsledky rozhovorů s učitelkami z MŠ

Rozhovor byl veden s 2 paní učitelkami z MŠ a byly jim položeny otázky, které mohou pomoci vysvětlit genderové stereotypy u dětí a zjistit, do jaké míry je ovlivňují vrstevníci a prostředí mateřské školy spolu s pedagogy.

Víte, co jsou to genderové stereotypy?

Jedna z učitelek tomuto výrazu nerozuměla, avšak pochopila význam tohoto spojení jako rozdíly v činnostech mezi chlapci a děvčaty. V druhém případě byly genderové stereotypy popsány nejen jako rozdílné činnosti, ale také jako rozdíly v oblékání, ve výběru hraček a zároveň poukazuje v tomto směru na velký vliv rodičů.

Jak vnímáte genderové stereotypy obecně?

Obě dvě učitelky se shodly na tom, že v dnešní době se tyto stereotypy projevují mnohem méně, než tomu bylo dříve a především mladí lidé se snaží prosazovat rovnoprávnost, stírají se rozdíly mezi mužským a ženskými rolemi v domácnosti, v zaměstnání či v péči o dítě, kdy i muži chodí na rodičovskou dovolenou.

Ovlivňují genderové stereotypy u dětí výběr hraček ke hře?

Jedna z učitelek si myslí, že do jisté míry ano, ale jak podotýká i druhá pedagožka, děti jsou v tomto směru nejvíce ovlivňovány výchovou v rodině, kdy se dítěti od útlého dětství vštěpuje do hlavy, s jakou hračkou si může hrát, s jakou ne tak, aby to bylo v souladu s očekáváním společnosti. U dětí kolem věku 3 let ovšem lze vidět i to, že si chlapci hrají s panenkami či v kuchyňce, zatímco dívky si hrají s auty či stavebnicí. Stereotypy se začínají objevovat až ve věku 5/6 let (u předškoláků), kdy se rozdělují hry dětí na holčičí a klučičí a jsou ovlivněny také ekonomickou situací rodiny, především dívky z bohatších rodin vyžadují ke hraní pouze panenky, hru v kuchyňce nebo si kreslí, ovšem jakoukoliv jinou hračku nebo aktivitu odmítá. Najdou se ovšem i chlapci, kteří by si chtěli hrát v pokojíčku na rodinu (hrají tatínka) a dívky, které si rozumí s chlapci a podnikají s nimi jejich aktivity. Vše záleží na individuálním přístupu každého z rodičů.

Jakou barvu oblečení nosí děti do školky?

Genderové stereotypy ovlivňují více barvu oblečení u holčiček, kdy záleží také na vkusu maminky, ale většinou je to růžová, červená, fialová, pastelové barvy. Některé chodí jako Barbínky. U chlapců už to nejsou jen tmavší barvy, ale objevují se i barvy oblečení jako je např. červená.

Jakým činnostem se při hře věnují chlapci a jakým děvčata?

V mateřské škole se snaží, aby dítě mělo možnost vyzkoušet všechny druhy hraček a činností, ale záleží také na momentálním rozpoložení dítěte. Chlapce nejvíce baví stavění autodráh a pořádání závodů, stavění lodí z velkých pěnových kostek (spíše konstruktivní hry) a naopak dívky se věnují především hře s panenkami, s kočárky či se zvířátky. Děti mají jeden společný zájem a tím je kreslení.

Když si děti hrají, hrají si více kluci s kluky, holky s holkami nebo dohromady?

Když se jedná o hru v kuchyňce nebo pokojíčku (námětové hry, kde se odráží život), je zde nejčastěji holka – kluk. Ovšem u konstruktivních her jsou kluci spíše sami.

Jakým způsobem reagujete na to, když si chlapec či dívka hraje s hračkou typickou pro opačné pohlaví?

Dítě si může hrát s hračkou, jakou chce a žádná z učitelek proti tomu nemá výhrady. Pokud se třeba chlapci začne někdo posmívat, že si hraje s kočárkem, tak je ostatním vysvětleno, že to není žádná ostuda a že i v životě je normální, když tatínek veze kočárek. Je zde snaha do těchto her začlenit i ostatní děti.

Uvědomujete si, že byste dělala rozdíly mezi chlapcem a dívkou?

Snaží se být spravedlivé a nedělat rozdíly mezi pohlavími a to z toho důvodu, že by se pak děti mohly ptát, proč je jeden potrestaný a druhý ne. Avšak jedna z učitelek přiznává, že v případě, kdy některý chlapec ublíží dívce, tak dětem říká, že „kluci (muži) jsou silní a měli by ženu chránit, ženy nemají tolik síly jako muži a chlapci musí dávat pozor na holčičky“. Děvčata jsou ovšem kolikrát větší „dračice“ jak kluci a více umíněné a trucovitější než dříve.

Změnily se během Vaší praxe nějakým způsobem tyto stereotypy?

Paní učitelka s praxí v MŠ více jak 30 let – dříve byly děti více vyhraněné, kdy si chlapci hrávali jen s autíčky a dívky s panenkami, v dnešní době je více rovnoprávnosti.

Paní učitelka s praxí v MŠ 40 let – u dospělých se tyto stereotypy změnilly určitě, u dětí si to nemyslí, vždycky si podle ní kluci hráli v kuchyňce a s panenkou, ale připouští, že to záleží na individuálním přístupu každého pedagoga.

3.4 Zodpovězení výzkumných otázek

Odpovědi na výzkumné otázky jsou vytvořeny celkovým shrnutím odpovědí ze tří různých zdrojů:

- Rozhovory s dětmi.
- Dotazníkové šetření s rodiči.
- Rozhovor s učitelkami z MŠ.

3.4.1 Jak jsou vnímány genderové stereotypy dětmi, jejich rodiči a učiteli?

Co jsou to vlastně genderové stereotypy? Z odpovědí učitelek vyplývá, že jsou to rozdíly mezi děvčaty a chlapci, a to především v činnostech, které vykonávají, v tom, jak se oblékají a s čím si hrají. Zároveň je poukazováno na to, že na vytváření stereotypů u dětí má velký vliv rodina.

Obecně se dle pedagožek tyto rozdíly mezi ženami a muž pomalu zmenšují a projevuje se to především v domácích pracích. Už neplatí, že jen žena se musí starat o domácnost a pečovat o děti a muž má finančně zabezpečovat rodinu. Je vidět mnohem častěji než dříve, že otcové zůstávají na rodičovské dovolené a ženy vydělávají peníze.

Každá z žen učí více jak 30 let a jejich odpovědi na to, zda vnímají nějaké změny v genderových stereotypech u dětí, jsou rozdílné. Jedna připouští, že se rovnoprávnost dostává i k dětem v MŠ, kdy děti již nejsou tak vyhraněné co se týče hraček jako dříve a druhá naopak tvrdí, že tak, jak si hrají děti teď (např. kluci v kuchyňkách), to bylo vždycky.

Dospělí lidé se při určování pohlaví řídí především druhotnými pohlavními znaky, zatímco děti v předškolním věku jsou při identifikaci ovlivňovány hlavně stereotypy. Obrázky, které namalovaly, doplňují informace, které jsem získala z rozhovoru s nimi. Vždy je poznat, i z úplně jednoduché kresby, kdo je kluk a kdo holka. Chlapečci jsou nakresleni vždy s krátkými vlasy, mají kalhoty a většinou tmavé oblečení, případně jsou namalování tmavými barvami. Děvčata mají naopak vždy dlouhé vlasy, sukni nebo kalhoty, popřípadě jsou jen barevněji vystiženi než chlapci. Těmto obrázkům plně odpovídají odpovědi dětí z rozhovoru. Některé postavičky jsou obohaceny o různé doplňky (holčička má kočárek nebo kytičku, chlapeček auto či balón).

Děti mají také jasnou představu toho, jaké vlastnosti by měla mít holčička a jaké chlapeček. Dívky by podle očekávání ostatních měly být parádivé, slabší, hodnější, pečlivější či nosit dlouhé vlasy, zatímco chlapci by měli oplývat silou, odvahou, bojovností, mít rádi rychlou jízdu a více zlobit. Podle svých slov jsou to děvčata, kdo doma pomáhá, ale hoši jim v této otázce oponují – na domácích pracích se podílí i oni.

Jak potvrzují i učitelky, jsou to především rodiče, kteří u dětí vytváří představu o tom, jak by měla vypadat dívka a jak chlapec a to i tím, jaký typ oblečení a jaké barvy jim oblékají. Je nutné podotknout, že dodržování těchto stereotypů jsou více vynucovány u chlapců než u dívek. Dá se říci, že ty mohou nosit stejné barvy i oblečení jako chlapci, i když třeba ve světlejších odstínech, avšak hoši nenosí růžovou barvu a z oblečení šaty či sukni.

Rodiče nepodporují své děti v genderových stereotypech jen tím, do čeho je oblékají, ale také prostředím, ve kterém pobývají nejčastěji a tj. dětský pokoj. 100% dívek má pokoj, který jasně poukazuje na to, že v něm žije malá slečna, kdežto u chlapců je to jen 53,8%.

Pokoje kluků jsou nejčastěji vymalovány zelenou, oranžovou, modrou či neutrální barvou a jsou vyzdobeny obrázky a modely aut, kdežto dívky mají pokojíky v barvě žluté či oranžové a nejčastěji zde nalezneme dětské kuchyňky a domečky pro panenky. Dokonce i povlečení poukazuje na to, dítě jakého pohlaví v něm spí (kluci auta, motorčky a dívky zvířátka, princezny).

Ve výčtu povolání, které měly děti na výběr, se našly dvě (zdravotní sestra/bratr a hasič) se 100% jednotností co se týče pohlaví, které toto zaměstnání vykonává. Zdravotní sestra musí být žena a hasič muž. Za nimi je převážně maskulinní povolání řidič/kam a feminní kadeřník/kadeřnice, prodavač/ka a baletka/baleták. Jedině u policisty/ky je podle dětí poměrně rovnoměrné zastoupení žen a mužů.

3.4.2 Jsou děti ovlivňovány genderovým stereotypy při výběru hraček a činností?

Děti jsou ovlivňovány především svými rodiči a to jsou ti, kteří kupují dětem hračky a organizují jim jejich aktivity. Ve školce se převážně řídí tím, co má odkoukané z domova.

Hračky můžeme rozdělit do tří skupin:

- Pro dívky – kočárky, panenky.
- Pro chlapce – auta, akční hrdinové, vojáci, pistole.

- Neutrální hračky – vlastní je skoro každé dítě bez ohledu na pohlaví – stavebnice, stolní hra, plyšová hračky, balón.

Také počítačové hry jsou těmito stereotypy ovlivněny. Děvčata hrají především oblékací hry, Barbie hry a hry určené dětem, zatímco chlapci i tady hledají rychlost (závody v autech) nebo projevy agresivity.

Stereotypy prostupují mezi dětmi i při hře v MŠ. Chlapci se věnují autům, kdy si stavějí ze stavebnic autodráhy (konstruktivní hra), mění se v ninju bojovníky nebo v policisty a zloděje a dívky tráví volný čas v kuchyňce či pokojíčku, kde si hrají i za asistence chlapců na rodinu. Rodiče doma nejčastěji s dětmi hrají stolní hry. Pokud jde o chlapce, tak se tam vyskytuje hra s autem, u dívky je to hra na obchod. Děti jsou svými rodiči podporovány v mnoha aktivitách, které jsou konformní také z genderového hlediska (dívka = tanec, chlapec=fotbal). Ostatní aktivity jsou rovnoměrně rozložené mezi obě pohlaví.

Při otázce, zda si dítě může hrát s hračkami určené pro opačné pohlaví, dochází k menším rozporům. Všichni rodiče a i učitelky svorně prohlásili, že jim to nevadí, přesto 16 dětí z 26 řeklo, že nemohou a jen 10 že mohou, přičemž dívky byly tolerantnější. Nastává otázka, odkud děti získaly tyto stereotypy, když jim to teoreticky neměl kdo předat.

3.4.3 Jak jsou rozděleny role v rodině a činnosti vykonávané v domácnosti?

Při výzkumu bylo zjištěno, že tradiční rozdělení rolí je častěji v rodinách dívek (61,5%) než v rodinách chlapců (30,8%) a s tímto rozdělení je spokojeno u obou pohlaví 92,3% rodin.

Je potřeba říci, že v rozdělení domácích prací se rodiče s dětmi skoro shodují. Je to samozřejmě tím, že děti v tomto prostředí vyrůstají a přebírají tyto zkušenosti i do svého života.

Doménou „ženských“ prací je praní prádla a žehlení, poté vaření, úklid a spravování roztrhaných věcí. K typicky „mužské“ činnosti patří hlavně opravy v domácnosti a podle dětí pití piva a sledování televize. V mnoha činnostech funguje rovnoprávnost mezi partnery.

A k jakým domácím pracím vedou rodiče své dítě? U dívek jde hlavně o úklid a pomoc v kuchyni a u chlapců je na prvním místě také úklid pokoje a pomoc s nádobím. Chlapci se na rozdíl od dívek učí pracovat kolem domu a na zahrádce.

Být na rodičovské dovolené nebo se starat o dítě v případě nemoci není úděl pouze pro ženy, ale také pro muže. Podle mého výzkumu bylo na rodičovské dovolené s chlapcem 15% a s dívkou 23% otců. V případě nemoci už bylo procento podílu otce vyšší u chlapce 30,8% a nižší u dívek 7,7%. Co se týče otázky, kdo tráví s dítětem více času, záleží na pohlaví dítěte. Pokud se jedná o chlapce, tráví s ním jen matka 61,5% a oba rodiče 30,8%, zatímco pokud jde o dívku, tráví s ní jen matka 84,6% a oba rodiče 15,4%.

ZÁVĚR

Ve své práci jsem se zaměřila na zmapování vnímání genderových stereotypů dětmi předškolního věku, kdy mě zajímalo, jakým způsobem vnímají děti v tomto věku genderové stereotypy a do jaké míry jsou ovlivňovány svými rodiči a pedagogy v MŠ.

Pokud bych měla zhodnotit tvorbu bakalářské práce, získala jsem díky ní spoustu nových poznatků a byla pro mne zajímavá. Zejména praktická část práce, kdy jsem docházela do MŠ za dětmi, abych s nimi vedla rozhovory, byla pro mě velkým přínosem. Měla jsem možnost si všimnout, jak se už malé děti chovají dle očekávání společnosti.

Práce je členěna na dvě části, kdy jsem teoretickou část zaměřila na vymezení pojmů, které se vztahují ke genderové problematice jako je gender, genderová socializace a identita, maskulinita a feminita, objasnila jsem genderové stereotypy a vývojové období předškolních dětí.

V empirické části jsem si stanovila cíl výzkumu, položila si výzkumné otázky, popsala cíle, metody a výsledky předvýzkumu mé práce a metody samotného výzkumu. Ke sběru dat jsem použila jak kvantitativní metodu (dotazníkové šetření), tak kvalitativní metodu (rozhovor). Poté jsem získaná data v analytické části zpracovala, interpretovala jsem výsledky a odpověděla na výzkumné otázky.

Na základě výsledků výzkumu jsem zjistila, že děti předškolního věku jsou ovlivněny genderovými stereotypy a uvědomují si, v čem spočívají rozdíly mezi pohlavími, např. že existují činnosti, které vykonávají spíše maminky než tatínkové, nebo že jsou hračky určené spíše pro dívky a jiné pro chlapce. Avšak z některých odpovědí je možné zároveň usoudit, že tyto rozdíly nejsou tak markantní, jak tomu bylo dříve. Největší vliv na dítě, co se týče stereotypů, má rodina (způsob výchovy či vzdělání rodičů) a rozdělení rolí v ní. Můžeme pozorovat fakt, že rodiče se v dnešní době častěji podílí na některých činnostech rovnoprávněji a také to, že se otcové více zapojují do péče o dítě, než jak jsme to mohli vidět třeba před 30 lety.

Má doporučení pro praxi se týkají především pedagogů, kteří s dětmi pracují. Po rodině a vrstevnicích totiž nejvíce ovlivňují vývoj dítěte a v rodině by se nám jen velmi těžce měnily genderové stereotypy vytvářené po několika generacích nazpátek. V MŠ by se měli učitelé snažit nepodporovat u dětí tyto stereotypy a děti by měly mít možnost rozhodnout se na základě vlastních pocitů, s jakou hračkou si budou hrát nebo jakým činnostem se

budou věnovat, aniž by byly trestány za nekonformní jednání, jak tomu někdy bývá v rodinách. Jsou to ovšem právě děti, které si ze svých rodin přinášejí určité stereotypy a pomocí posměšků trestají své kamarády za, podle nich, nekonformní chování. Je poté na pedagogy, jak tuto vzniklou situaci vyřeší – zda dětem vysvětlí, že na tom není nic špatného, když si třeba chlapec hraje s panenkou nebo to nechá bez povšimnutí a utvrdí v „posměváčkovi“, že jen jeho pohled na situaci je správný a ve druhém dítěti může vzniknout rozpor – proč doma si s tím můžu hrát a ve školce se mi za to ostatní smějí.

Přínos této práce vidím ve zmapování oblastí, ve kterých se u malých dětí projevují více či méně zřetelně genderové stereotypy a získání těchto vědomostí nám mohou pomoci při zmenšování rozdílů mezi očekáváními od mužů a žen a tím umožnit našim dětem, aby mohly ve svém životě uskutečnit vše, co chtějí a nemusely se bát, že nejednají přesně podle představ společnosti a že za to budou nějakým způsobem trestáni.

Tyto poznatky by mohly být podnětem pro rozsáhlejší výzkum v oblasti genderové problematiky. Genderové výzkumy probíhají spíše mezi dospělými osobami, než mezi dětmi předškolního věku a přitom právě v nich se odráží naše genderové stereotypy. Přitom by se měly zohlednit také aspekty, které jsem zmínila již výše – sociokulturní prostředí, styl výchovy či rozdělení rolí v rodině. K tomu by bylo ovšem potřeba začlenit do výzkumu i rodiče, kteří mohou pomoci objasnit výsledky výzkumu. Další zajímavou možností zkoumání by mohlo být srovnání vnímání genderových stereotypů dětí předškolního věku s dětmi mladšího nebo staršího školního věku.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BADINTEROVÁ, E. *XY O mužské identitě*. Praha-Litomyšl: Paseka, 2005. ISBN 80-7185-727-0.
- [2] CVIKOVÁ, J.; JURÁŇOVÁ, J.(ed.) *Ružový a modrý svět : rodové stereotypy a ich důsledky*. Bratislava: Občan a demokracia, Aspekt, 2003. ISBN 80-89140-02-5.
- [3] HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.
- [4] CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu : základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.
- [5] JANEBOVÁ, R. *Sociální problémy z aspektu gender*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2006. ISBN 80-7041-512-6.
- [6] JANOŠOVÁ, P. *Dívčí a chlapecká identita : vývoj a úskalí*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2008. ISBN 978-80-247-2284-9.
- [7] KALNICKÁ, Z. *Úvod do gender studies : otázky rodové identity*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik v Opavě, Ústav pedagogických a psychologických věd, 2009. ISBN 978-80-7248-528-4.
- [8] KARSTEN, H. *Ženy – muži: [genderové role, jejich původ a vývoj]*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-145-X.
- [9] LIPPA, R. A. *Pohlaví : příroda a výchova*. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1719-2.
- [10] LUKÁŠOVÁ, M. *Postavení žen v penzi – analýza*. Otevřená společnost, o.p.s. – Centrum ProEquelity, 2009.
- [11] MAŘÍKOVÁ, H. *Velký sociologický slovník : A-O*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 8071843113.
- [12] OAKLEY, A. *Pohlaví, gender a společnost*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-403-6.
- [13] PLESKOVÁ, K., FRANK, P. (et al.) *Průvodce na cestě k rovnosti žen a mužů*. 3. aktualizované vydání, Brno: NESEHNUTÍ, 2008. ISBN 978-80-87217-01-6.

- [14] RADIMSKÁ, R. *Ztracení otcové: pohádka o nástupu matriarchátu*. [online] Socioweb, 2005 [cit. 14.4. 2011].
URL: <<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=179&lst=113>>
- [15] RENZETTI, C. M., CURRAN, D. J. *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0525-2.
- [16] SMETÁČKOVÁ, I. *Politika genderové rovnosti ve vzdělávání*. [online] Gender sociologie, vydáno 25. 1. 2010 [cit. 13. 4. 2011]
URL: <<http://www.genderonline.cz/view.php?cisloclanku=2010012502>>
- [17] VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-308-0.
- [18] VALDROVÁ, J. *Gender a společnost : [vysokoškolská učebnice pro nesociologické směry magisterských a bakalářských studií]*. V Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Turkyňe, 2006. ISBN 80-7044-808-3.
- [19] VALDROVÁ, J. Decarli (et al) *abc feminismu*. Brno: NESEHNUTÍ, 2004. ISBN 80-903228-3-2.
- [20] *Žena a média* [online] [cit. 13. 4. 2011]
URL: <<http://anarchofeminismus.ecn.cz/files/zenaamedia.html>>
- [21] *Ženy & muži v datech*. Praha: ČSÚ, 2003. ISBN 80-2500-205-5.
- [22] *Ženy a muži v datech 2008*. [online]. Praha: ČSÚ, 2008, s. 34 [cit. 2.5.2011]
URL: <<http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/publ/1415-08-2008>>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

%	procenta
aj.	a jiné
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
č.	Číslo
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
MŠ	Mateřská škola
např.	například
s.	strana
tab.	tabulka
tj.	to je
tzn.	to znamená
tzv.	tak zvaná
viz.	odkaz na

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1	Jak poznáš holčičku?.....	36
Graf č. 2	Jak poznáš chlapečka?.....	37
Graf č. 3	Oblečení holčiček.....	38
Graf č. 4	Barvy holčiček.....	39
Graf č. 5	Oblečení chlapců.....	40
Graf č. 6	Barvy chlapců.....	41
Graf č. 7	Hračky dětí doma.....	42
Graf č. 8	Hra doma s rodiči.....	44
Graf č. 9	Hračky ve školce.....	45
Graf č. 10	Hra ve školce.....	47
Graf č. 11	Jaké hry hraješ na počítači?.....	48
Graf č. 12	Rozdělení činností v rodině.....	49
Graf č. 13	Povlečení.....	51
Graf č. 14	Barva pokoje.....	52
Graf č. 15	Vybavení dětského pokoje.....	53
Graf č. 16	Jaké vlastnosti jsou typické pro holčičku a kluka?.....	54
Graf č. 17	Jaké povolání jsou typické pro holčičku a kluka?.....	56
Graf č. 18	Kdo častěji provozuje tyto sporty?.....	57
Graf č. 19	Barvy oblečení dětí.....	60
Graf č. 20	Typ oblečení dítěte.....	61
Graf č. 21	Hračky, které kupují rodiče svým dětem.....	62
Graf č. 22	Aktivity dětí.....	64
Graf č. 23	Dětský pokoj přizpůsobený pohlaví dítěte.....	65
Graf č. 24	Kdo v rodině častěji vykonává tyto činnosti?.....	67
Graf č. 25	Domácí práce dětí.....	69

SEZNAM TABULEK

Tab. č. 1 Počet dětí.....	35
Tab. č. 2 Věk dětí.....	35
Tab. č. 3 Jak poznáš holčičku?.....	36
Tab. č. 4 Jak poznáš chlapečka?.....	37
Tab. č. 5 Oblečení holčiček.....	38
Tab. č. 6 Barvy holčiček.....	39
Tab. č. 7 Oblečení chlapců.....	40
Tab. č. 8 Barvy chlapců.....	41
Tab. č. 9 Hračky dětí doma.....	43
Tab. č. 10 Hra doma s rodiči.....	44
Tab. č. 11 Hračky ve školce.....	46
Tab. č. 12 Hra ve školce.....	47
Tab. č. 13 Jaké hry hraješ na počítači?.....	48
Tab. č. 14 Může si kluk hrát s hračkou pro holky a naopak?.....	49
Tab. č. 15 Rozdělení činností v rodině.....	50
Tab. č. 16 Povlečení.....	51
Tab. č. 17 Barva pokoje.....	52
Tab. č. 18 Vybavení dětského pokoje.....	53
Tab. č. 19 Jaké vlastnosti jsou typické pro holčičku a kluka?.....	55
Tab. č. 20 Jaké povolání jsou typické pro holčičku a kluka?.....	56
Tab. č. 21 Kdo častěji provozuje tyto sporty?.....	58
Tab. č. 22 Věk rodičů.....	59
Tab. č. 23 Má dítě sourozence?.....	59
Tab. č. 24 Barvy oblečení dětí.....	60
Tab. č. 25 Typ oblečení dětí.....	61

Tab. č. 26 Hračky, které kupují rodiče svým dětem.....	63
Tab. č. 27 Aktivity dětí.....	64
Tab. č. 28 Dětský pokoj přizpůsobený pohlaví dítěte.....	66
Tab. č. 29 Kdo byl s dítětem na rodičovské dovolené?.....	66
Tab. č. 30 Kdo se stará o dítě v případě nemoci?.....	66
Tab. č. 31 Kdo tráví s dítětem více času?.....	67
Tab. č. 32 Kdo v rodině častěji vykonává tyto činnosti?.....	68
Tab. č. 33 Vadí Vám, když se Vaše dítě věnuje činnostem nebo si hraje s hračkami typickými pro opačné pohlaví?.....	68
Tab. č. 34 Domácí práce dětí.....	69
Tab. č. 35 Jsou ve Vaší rodině role rozděleny tradičním způsobem?.....	70
Tab. č. 36 Jste spokojen s rozdělením rolí ve Vaší rodině.....	70

SEZNAM PŘÍLOH

Přílohy A

P I – Záznamový arch o rozhovoru s dítětem

P II – Dotazník pro rodiče

P III – Otázky pro rozhovor s učitelkami z MŠ

Přílohy B – viz. vazba zvlášť

- Vyplněné záznamové archy o rozhovoru s dítětem.
- Vyplněné dotazníky pro rodiče.
- Přepsaný rozhovor s učitelkami z mateřské školy.
- Obrázky dětí s vyobrazením holčiček a chlapečků

PŘÍLOHA P I: ZÁZNAMOVÝ ARCH O ROZHOVORU S DÍTĚTEM

Záznamový arch o rozhovoru s dítětem

(podklad pro výzkum k bakalářské práci na téma – Vnímání genderových stereotypů dětmi předškolního věku)

1. Věk dítěte.....

2. Pohlaví dítěte.....

3. Jak poznáš holčičku.....

4. Jak poznáš chlapečka.....

5. Jakou barvu oblečení a jaké oblečení nosí holčičky.....

6. Jakou barvu oblečení a jaký typ oblečení nosí kluci.....

7. Jaké hračky máš doma?

panenka		kočárek	
auta		plyšová hračka	
stavebnice		balón	
stolní hry		akční hrdina, voják	

Jiné.....

8. Na co si hraješ doma s maminkou a tatínkem?

9. S jakými hračkami si hraješ ve školce?

panenka		kočárek	
auta		plyšová hračka	
stavebnice		balón	
stolní hry		akční hrdina, voják	
zvířátka		kostky	

Jiné.....

10. Na co si hraješ s kamarády ve školce?

.....
.....

11. Jaké hry hraješ na počítači?

.....
.....

12. Může si hrát kluk s hračkami pro holky a naopak?

ano   ne

A proč .....

13. Kdo dělá častěji tyto činnosti?

	matka	otec	poznámky
vaření			
nakupování			
praní prádla			
žehlení			
úklid domácnosti			
přišívání knoflíků			
péče o dítě v nemoci			
sledování televize			
četba novin			
četba pohádek			
hra s dítětem			
opravy v domácnosti			
řízení auta			
pití piva			

14. Jak vypadá tvůj pokojíček?

.....
.....

Barva pokoje .....

15. Jaké vlastnosti jsou typické pro holčičku a kluka?

	holčička	kluk	poznámky
parádnice			
slabší			
silnější			
hodnější			
pečlivější			
bojovnější			
odvážnější			
kdo více zlobí			
kdo nosí dlouhé vlasy			
kdo nepláče			
kdo více pomáhá doma			
kdo jezdí rychleji			

16. Jaké povolání jsou typické pro holčičku a kluka?

	holčička	kluk	poznámky
zdrav. sestřička/bratr			
lékař/ka			
učitel/ka			
hasič/ka			
policista/tka			
horník			
řidič/ka			
kadeřník/nice			
prodavač/ka			
baletka			

17. Kdo podle dítěte provozuje častěji tyto sporty?

	holčička	kluk	poznámky
fotbal			
florbal			
hokej			
balet			
gymnastika			
tenis			
aerobik			
tanec			
běh			
lyžování			
kolečkové brusle			

PŘÍLOHA P II: DOTAZNÍK PRO RODIČE

Dotazník pro rodiče

(podklad pro výzkum k bakalářské práci na téma – Vnímání genderových stereotypů
dětmi předškolního věku)

Vážení rodiče,

ráda bych Vás tímto požádala o vyplnění tohoto dotazníku, který slouží pouze ke zmapování situace u nás ohledně genderových stereotypů. Chtěla bych Vás ujistit, že tento výzkum je anonymní a je veden pouze za účelem mé bakalářské práce a nebude nikde jinde prezentován.

Prosím, abyste Vámi zvolené odpovědi zakřížkovali a po vyplnění odevzdali paní učitelce. Děkuji Vám.

Zuzana Maderová

1. Pohlaví Vašeho dítěte umístěného v mateřské škole

dívka

chlapec

2. Věk rodičů

Matka .....

Otec.....

3. Má dítě sourozence?

ano

ne

Jakého je sourozenec pohlaví?

.....

4. Jaké barvy a typ oblečení preferujete u svého dítěte?.....

.....

5. Jaké hračky kupujete svému dítěti?

- panenka   kočárek   plyšová hračka   stavebnice
 auta   balón   stolní hry   akční hrdina, voják

Jiná .....

6. K jakým aktivitám vedete své dítě? (např. fotbal, floorball, keramika, gymnastika, malování)

.....

7. Je dětský pokoj přizpůsobený pohlaví dítěte? (např. barva pokoje, výzdoba či vybavení dítěte)

- ano   ne

Pokud ano, jak .....

8. Kdo byl s dítětem na rodičovské dovolené?

- matka   otec

9. Kdo se stará o dítě v případě nemoci?

- matka   otec

10. Kdo tráví s dítětem více času?

- matka   otec

11. Kdo častěji ve Vaší rodině vykonává tyto činnosti?

	matka	otec
vaření		
nakupování		
úklid domácnosti		
praní prádla		
sledování televize		
četba novin		
četba pohádek		
řízení auta		
opravy domácnosti	v	

12. Vadí Vám, když se Vaše dítě věnuje činnostem či si hraje s hračkami typickými pro opačné pohlaví?

ano   ne

Pokud ano, napište proč.....

13. K jakým domácím pracím vedete své dítě?

.....
.....

14. Jsou ve Vaší rodině role rozděleny tradičním způsobem (tzn. otec v roli živitele, matka se stará o domácnost a dítě)?

ano   ne

15. Jste spokojeni s rozdělením rolí ve Vaší rodině?

ano   ne

PŘÍLOHA P III: OTÁZKY PRO ROZHOVOR S UČITELKAMI MŠ

1. Víte, co jsou to genderové stereotypy?
2. Jak vnímáte genderové stereotypy obecně?
3. Ovlivňují genderové stereotypy u dětí výběr hraček ke hře?
4. Jakou barvu oblečení nosí děti do školky?
5. Jakým činnostem se při hře věnují chlapci a jakým děvčata?
6. Jakým způsobem reagujete na to, když si chlapec či dívka hraje s hračkou typickou pro opačné pohlaví?
7. Myslíte si, že při své práci podporujete genderové stereotypy u dětí?
8. Změnily se během Vaší praxe nějakým způsobem tyto stereotypy?